

Univerzita Karlova v Praze

Právnická Fakulta

Alžběta Buchtíková

NEMANŽELSKÉ SVAZKY
(komparativní studie Česká republika – Francie)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce: 30.6.2013

Poděkování

Děkuji doc. JUDr. Michaelle Hendrychové, CSc., vedoucí mé diplomové práce za trpělivost a podporu při jejím zpracování.

V Praze dne 30.6.2013

Alžběta Buchtíková

Závazné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30.6.2013

Alžběta Buchtíková

Obsah

1. Úvod	6
2. Nemanželské svazky v České republice	8
2.1 Obecný úvod do problematiky – manželství, registrované partnerství, nesezdané soužití	8
2.2 Registrované partnerství	8
2.2.1 Historický vývoj legislativy a postoje k homosexualitě v českém státě	9
2.2.2 Vývoj zákona o registrovaném partnerství a návrhy zákonů předcházející jeho přijetí	13
2.2.3 Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění	16
2.2.4 Vznik registrovaného partnerství	19
a) podmínky uzavření registrovaného partnerství	20
b) překážky bránící uzavření registrovaného partnerství	21
c) neexistence a neplatnost registrovaného partnerství	23
2.2.5 Práva a povinnosti vyplývající z registrovaného partnerství	24
a) jednání partnerů	25
b) právo užívat byt	25
c) vyživovací povinnost mezi partnery	26
d) dědění	27
e) majetkové vztahy – spoluvlastnictví	27
f) rodičovství partnerů; možnost osvojení; možnost svěření do pěstounské péče; možnost využití asistované reprodukce	28
2.2.6 Zánik registrovaného partnerství	29
a) úmrtím, prohlášením za mrtvého	29
b) rozhodnutím soudu	30
3. Nemanželské svazky ve Francii	31
3.1 Obecný úvod do problematiky	32
3.2 Concubinage	32
3.3 Pacte civil de solidarité	33
3.3.1 Historie právní úpravy	33
3.3.2 Současná právní úprava – Loi relative au pacte civil de solidarité	36
3.3.3 Uzavírání a vznik Pacte civil de solidarité	38
a) podmínky uzavření PACS	40
b) překážky uzavření PACS	41
c) změna PACS	41
3.3.4 Práva a povinnosti vyplývající z PACSu	42
a) Vie commune (povinnost společného života, otázka věrnosti)	42
b) Vzájemná podpora a materiální pomoc	43
c) Majetkové vztahy mezi partnery	44
d) Majetkové vztahy partnerů vůči třetím osobám	45
e) Dědění	46
f) Společné bydlení partnerů	47
g) Rodičovství partnerů – vztah ke společným dětem, možnost osvojení partnerů, možnost využití asistované reprodukce	48
3.3.5 Zánik PACSu	49

a)	zánik z vůle stran	50
b)	Zánik smrtí jednoho z partnerů	51
c)	Zánik sňatkem a /nebo uzavřením nového partnerství	51
d)	Důsledky zániku PACSu	52
4.	Srovnání české a francouzské právní úpravy	53
a)	Uzavírání partnerského svazku	53
b)	Zánik partnerského svazku	54
c)	Obsah partnerského svazku	55
d)	Majetkové vztahy partnerů	55
e)	Nájem bytu partnery	56
5.	Závěr	57
	Seznam zkratek	60
	Seznam použité literatury a zdrojů	61
	Summary	66
	Abstrakt	67
	Abstract	68
	Klíčová slova / Keywords	69

1. Úvod

I přesto, že doba, kdy téma homosexuality, resp. registrovaného partnerství, byla tématem číslo jedna jak u laické, tak i odborné veřejnosti, již víceméně pominula, je toto téma stále zajímavé a má co nabídnout. A to jak z pohledu „osvěty“ mezi laickou veřejností, kdy se ještě stále můžeme setkat s tím, že lidé si spojí výrazy homosexualita a registrované partnerství, ale pouze do té míry, že registrované partnerství je svazkem dvou spolužijících osob stejného pohlaví, nebo jakýmsi „manželstvím“ pro gaye a lesbičky. Tady bohužel znalosti laické veřejnosti většinou končí. Téma má také co nabídnout z pohledu možné novelizace stávající úpravy a inspirace v právních úpravách jiných evropských zemí.

Právní úprava soužití homosexuálních párů byla do českého právního řádu zakotvena poměrně nedávno (s účinností od 1.7.2006), snahy o právní zakotvení takovéto úpravy se však objevovaly již od roku 1992. Česká republika se přijetím zákona o registrovaném partnerství zařadila po bok mnoha evropských států, které již soužití homosexuálních párů nějakým způsobem právně ošetřili. V souvislosti s přípravnými pracemi nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) byl vypracován i návrh nové úpravy registrovaného partnerství, který měl tento institut přiblížit manželství a provést některé podstatné změny v současné úpravě. Do finálního návrhu nového občanského zákoníku se však úprava registrovaného partnerství nedostala.

V akademickém roce 2011/2012 jsem absolvovala roční studijní pobyt na Université Toulouse 1 Capitole ve Francii, měla jsem možnost seznámit se podrobněji s francouzskou úpravou mimomanželských svazků (zejména Pacte Civil de Solidarité – Pakt Solidarity). Francie však se však nezastavila v postupném absolutním zrovnoprávnění heterosexuálních a homosexuálních párů a květnu roku 2013 vstoupil v účinnost zákon, který zpřístupňuje institut manželství i pro homosexuální páry.

Za téma své diplomové práce jsem si tedy vzhledem k předcházejícím skutečnostem zvolila komparativní studii institutů zabývajících se právní úpravou

nemanželských svazků s hlavním důrazem na registrované partnerství v českém právním řádu a partnerství vzniklé na základě Pacte civil de solidarité (dále jen „PACS“) ve francouzském právním řádu.

Cílem této práce je tedy v první řadě objasnit dostatečně pojem registrovaného partnerství, reps. PACSu, následně pak porovnat hlavní sjednocující a odlišující rysy obou úprav. Z tohoto důvodu je práce členěna do tří základních celků. První část bude věnována české právní úpravě registrovaného partnerství, bude zahrnovat historii právní úpravy v ČR a současný stav legislativy v této oblasti, dále proces uzavírání a vzniku registrovaného partnerství, práva a povinnosti z něj vyplývající a také jeho zánik.

V druhé části nalezneme francouzskou právní úpravou nemanželských svazků – zejména tedy PACSu, kdy obdobně jako u první části bude rozebrán proces uzavírání, změny a zániku partnerství vzniklého na základě PACS, práva a povinnosti z tohoto svazku vyplývající a jeho zánik.

Třetí a závěrečná část práce bude věnována komparaci české a francouzské právní úpravy. Je jasné, že tato komparace nemůže být brána doslovně, vzhledem k tomu, že v případě české právní úpravy se jedná o statusový svazek měnící osobní stav osob a v případě francouzského institutu jde o svazek založený na smluvním základě, jednalo by se tedy o srovnání nesrovnatelného. Jde spíše o zmapování situace, jak se lze různými způsoby vypořádat s úpravou právních vztahů v určité oblasti.

Tato práce vychází z právní úpravy účinné ke dni 30.6.2013, pokud není dále uvedeno jinak.

2. Nemanželské svazky v České republice

2.1 Obecný úvod do problematiky – manželství, registrované partnerství, nesezdané soužití

Spolužití dvou osob je jevem, který se ve společnosti vyskytuje od nepaměti. Je přirozeností každého člověka sdružovat se s ostatními a vytvářet vzájemné společenské vztahy. Z tohoto pohledu je základní a nejvýznamnější jednotkou rodina. Je samozřejmé, že postupem času a vývojem společnosti muselo dojít k právnímu zakotvení těchto svazků, a to zejména z důvodu ošetření práv a povinností z těchto svazků vyplývajících. I přes neshody odborníků se dá říci, že rodinu tvoří spolužijící muž a žena, kterým se narodí dítě. Z příslušných ustanovení zákona o rodině (ZoR)¹ vyplývá, že utváření rodiny je svěřeno zejména muži a ženě žijícími v manželství. Manželství je tedy klasickou právem upravenou formou svazku dvou spolužijících osob. Vedle manželství český právní řád výslovně upravuje registrované partnerství a dále pak „pouze“ uznává nesezdané soužití dvou osob. Přestože nesezdané soužití (můžeme se setkat i s výrazy partner a partnerka, respektive druh a družka) se dostává stále více do popředí a těší se velké popularitě zejména u mladších generací, český právní řád nesezdanému soužití nepřiznává právní následky a neposkytuje mu ochranu obdobně jako institutu manželství.

2.2 Registrované partnerství

Dle platné právní úpravy v České republice se registrovaným partnerstvím rozumí trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem; partnerem se v tomto zákoně rozumí osoba, která uzavřela partnerství². Slovo partner se do češtiny dostalo přes francouzštinu a angličtinu, jeho kořen pochází z latinského slova pars (část); v obecném významu znamená účastník, společník,

¹ Zákon č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o rodině

² Zákon č. 115/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o registrovaném partnerství

podílník. Jedná se tedy o právní institut upravující soužití párů stejného pohlaví, který poskytuje gayům a lesbičkám určitou míru právní jistoty.

Pro správné pochopení základních pojmů týkajících se registrovaného partnerství, je také nezbytné uvést několik poznatků o homosexualitě³. Kromě výrazu homosexualita se můžeme zejména v odborné literatuře setkat i s dalšími výrazy, nejčastěji uranismus⁴, psychický hermafroditismus, gayství⁵, lesbismus⁶ nebo saphismus⁷. Všechny tyto výrazy jsou dle stručné lékařské definice pojmenováním pro opačnou sexuální orientaci. Ve skutečnosti se však homosexualita nedotýká jen stránky sexuální, ale zasahuje i do stránky citové, vhodnější a přesnější by tedy bylo používat pojem homoerotické zaměření⁸.

V současné společnosti lze homosexualitu definovat jako geneticky determinovaný celoživotní a neměnný stav libida, při kterém jedinec za podmínek možnosti svobodné volby preferuje za účelem sexuálního a citového kontaktu objekt stejného pohlaví, přičemž takto vzniklý vztah se svojí kvalitou v plné míře vyrovná vztahu heterosexuálnímu⁹.

2.2.1 Historický vývoj legislativy a postoje k homosexualitě v českém státě

Zatímco nyní legislativa řeší způsob, jakým soužití dvou osob stejného pohlaví legalizovat a přiznat takovýmto partnerům jistá práva, v dřívějších dobách šlo v první řadě především o trestní postih jinak než heterosexuálně orientovaných osob. Co se české právní úpravy týká, první zmínka o homosexualitě se datuje do roku 1353, kdy Karel IV. vydal Karolinský trestní kodex, podle něj měly být homosexuální styky kruté

³ z řeckého homos, tj. stejný a latinského sexus, tj. pohlaví

⁴ Karl Heinrich Ulrichs, 1864

⁵ výraz běžně používaný pro označení homosexuálních mužů

⁶ výraz běžně používaný pro označení homosexuálních žen

⁷ výraz odvozený ze jména řecké básnířky Sappó, žila v 6. stol. př. n. l. na ostrově Lesbos, ve svých básních opěvuje ženské tělo a přátelství mezi ženami

⁸ Blíže BRZEK, A.: Sexuologie pro právníky, Karolinum Praha, 1997

⁹ JANOŠOVÁ, P.: Homosexualita v názorech současné společnosti, 1. vydání, Praha, Karolinum 2000, s.

trestány¹⁰. Trestem za tento trestný čin byla smrt. Ke zmírnění tohoto stavu došlo až v roce 1787, kdy za vlády Josefa II. byl původní trest smrti pozměněn na trest vězení.

Nový a do jisté míry pozitivnější přístup můžeme spatřit počátkem 20. století, kdy byla homosexualita definována jako nemoc a začaly se také objevovat myšlenky, že by mohla být stavem osobě vrozeným, a to např. na základě tzv. hormonální teorie, podle níž je sexuální orientace jedince dána působením různě vysoké hladiny hormonů na zárodek. Nicméně tento pozitivní progres vzal za své v období fašismu a druhé světové války, kdy byli homosexuálové potupně označováni růžovým trojúhelníkem a posíláni do koncentračních táborů.

I po konci druhé světové války stále ještě platila norma z roku 1848, podle níž bylo chování homosexuálů postaveno na roveň smilstvu se zvířaty.

K velkému pokroku nedošlo ani s přijetím trestního zákona správního z roku 1950¹¹, kdy dle ustanovení § 241 tohoto zákona byla homosexualita klasifikována jako trestný čin proti lidské důstojnosti. K ukončení obligatorního trestního stíhání homosexuálů došlo přijetím nového zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Stále se však jednalo o kompromis, protože společnost v této době ještě zdaleka nebyla připravena na definitivní upuštění od trestního postihu homosexuálního jednání. Dle § 244 tohoto zákona bylo trestné homosexuální chování, kterého se dopustila osoba starší osmnácti let s osobou, která tohoto věku ještě nedosáhla. Jednalo se však o velký pokrok v procesu dekriminalizace homosexuálního chování.

Posledním krokem v procesu dekriminalizace homosexuality bylo vstoupení v účinnost novely trestního zákona¹², kterou byla stanovena jednotná věková hranice pro homosexuální i heterosexuální styky na patnáct let, stalo se tak 1.7.1990 po pádu komunistického režimu a homosexuální styk tak byl zrovnoprávněn se stykem heterosexuálním. S přijetím nového trestního zákoníku¹³ již nedošlo v tomto ohledu

¹⁰ JANOŠOVÁ, P.: Homosexualita v názorech současné společnosti, 1. vydání, Praha, Karolinum 2000, s. 44

¹¹ Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní

¹² Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon

¹³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

k žádným změnám. Zato navíc postihuje v § 356 odst. 1 toho, kdo veřejně podněcuje k nenávisti. Přestože zde není explicitně zmíněna sexuální orientace, můžeme tento paragraf aplikovat v rámci kategorie „jiná skupina osob“.

Je třeba také zmínit přijetí antidiskriminačního zákona¹⁴ v roce 2010. V § 2 odst. 3 je definována přímá diskriminace jako jednání nebo opomenutí, kdy se s osobou zachází méně příznivě z důvodu odlišné sexuální orientace, než by se zacházelo s osobou jinou. Tento antidiskriminační zákon vznikl mimo jiné také jako důsledek implementace směrnic Evropské unie jako práva sekundárního¹⁵.

Dalším důležitým právem je ústavně zakotvené právo na rodinný život. Konkrétně článek 10 Listiny základních práv a svobod uvádí, že každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Tento článek je samozřejmě nutno vykládat bez rozdílu pro rodiny heterosexuální i rodiny homosexuální.

Česká republika je také vázána Evropskou úmlouvou¹⁶, kde je zákaz diskriminace obsažen v čl. 14. Primární právo EU diskriminaci zakazuje v čl. 2 a 3 Smlouvy o Evropské unii,¹⁷ dále také v čl. 10 Smlouvy o fungování Evropské unie.¹⁸ Evropská úmluva dále v článku 8 upravuje ochranu rodinného života.

Co se týká výkladu ESLP¹⁹ k zákazu diskriminace v souvislosti se soužitím osob stejného pohlaví, nedocházelo v průběhu let k výraznějším problémům.

To ale neplatí v případě práva na rodinný život. Nikde není výslovně zakotveno, že rodinou se rozumí pouze muž a žena, ale judikatura ESLP musela projít

¹⁴ Zákon č. 298/2009 Sb., antidiskriminační zákon, v platném znění

¹⁵ BOUČKOVÁ, P, a kol., *Antidiskriminační zákon. Komentář*. Praha, nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 31.

¹⁶ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod, v ČR publikována ve sbírce pod číslem 209/1992 Sb., platná pro ČR od 1.1.1993

¹⁷ Smlouva o Evropské unii 2012/C 326/01, ve znění Lisabonské smlouvy ze dne 13. 12. 2007.

¹⁸ Smlouva o fungování Evropské unii 2012/C 326/01, ve znění Lisabonské smlouvy ze dne 13. 12. 2007.

¹⁹ Evropský soud pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku, byl zřízen roku 1959 k výkladu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod; stížnost na porušení Úmluvy může podat některý smluvní stát (mezistátní stížnost), jednotlivci, skupiny jednotlivců či nevládní organizace (individuální stížnost), jeho rozhodnutí jsou deklaratorní a mohou pouze konstatovat porušení některého článku Úmluvy.

několikaletým vývojem, který tuto skutečnost na závěr potvrdil. Ovšem ještě v roce 2001 bylo v rozhodnutí *Mata Estevez v. Španělsko*²⁰ konstatováno, že osoby stejného pohlaví i po dlouhodobém a trvalém soužití nezakládají rodinný život podle čl. 8 Evropské úmluvy a to z důvodu malého evropského konsenzu nad tímto tématem. Další rozhodnutí ve věci *Kerner v. Rakousko*²¹ z roku 2003, posun nepřineslo. Toto rozhodnutí se týkalo sukcese pozůstalého partnera do nájemního práva zesnulého partnera. Soud se nicméně nevypořádal s otázkou, zda-li se případ týká „soukromého a rodinného života“.²²

V řadě evropských států docházelo k pozitivnímu posunu od roku 2001, mnohé z nich institucionalizovaly svazky osob stejného pohlaví. Situace se následně modifikovala i v rozhodovací praxi ESLP, konkrétně se tak stalo v rozhodnutí *Kozak v. Polsko*²³. Zde byl vůbec poprvé uznán fakt, že tradiční pojetí rodiny (tj. muž a žena) není jediným možným způsobem, jak může být veden rodinný život. V tomto rozsudku se jednalo o ochranu sexuální menšiny při nájmu bytu. Polské soudy vyložily a užily pojem „de facto manželské soužití“ tak, že jestliže šlo o přechod nájmu z bytu po smrti jednoho z partnerů, pak existoval rozdíl mezi páry heterosexuálními a páry homosexuálními. Dle ustálené judikatury ESLP se jedná o porušení čl. 14 Úmluvy, pokud je nerovně zacházeno s osobami v podobných situacích. Rozdílnost v zacházení je přípustná pouze v případech objektivně a rozumně odůvodnitelných. ESLP k článku 8 Úmluvy uvedl: „*stát musí při volbě prostředků k ochraně rodiny a zajištění rodinného života ve smyslu čl. 8 vzít v potaz změny, ke kterým došlo ve společnosti a v chápání pojetí společenských, statusových a vztahových otázek, včetně toho, že již neexistuje jediná správná volba, jak vést rodinný či soukromý život.*“

²⁰ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. května 2001, ve věci stížnosti č. 56501/00. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. Atlas Consulting.

²¹ ESLP v tomto případě rozhodoval o tom, zdali byl porušen čl. 14 ve spojení s čl. 8 tím, že Nejvyšší soud Rakouska vyhověl dovolání o zániku nájmu bytu, přičemž se jednalo o byt po homosexuálním partnerovi stěžovatele. Nejvyšší soud uvedl, že je nutno pojem „druh, družka“ interpretovat jako v době uzákonění (1974), čili nevztahující se na osoby stejného pohlaví. ESLP toto neshledal jako dostatečný důvod pro rozdílné zacházení z důvodu sexuální orientace a konstatoval porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 7.2003, č. 40016/98, In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

²² ČAPEK, J., Problematika homosexuálů ve světle judikatury ESLP, *Soudce*, 2011, roč. 13, č.8, s. 29.

²³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 3.2010, č. 13102/02, In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

2.2.2 Vývoj zákona o registrovaném partnerství a návrhy zákonů předcházející jeho přijetí

V České republice docházelo k prvním snahám o právní úpravu registrovaného partnerství logicky až po roce 1989. Od roku 1992, kdy došlo k prvním krokům směřujícím k přijetí ucelené právní úpravy registrovaného partnerství, až do roku 2006, kdy byl přijat zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů²⁴ (dále jen „**ZoRP**“), probíhaly v různých intervalech více či méně úspěšné snahy o schválení právní úpravy registrovaného partnerství.

Tyto snahy lze rozdělit do následujících období:

- **Léta 1992 – 1995**

V letech 1992 až 1993 byla připravována novela občanského zákoníku²⁵, v její původní verzi figurovala i ustanovení dotýkající se soužití jinak než heterosexuálně orientovaných párů, tyto paragrafy však byly nakonec odmítnuty většinou poslanců. Lze je ale považovat za první krok směřující k právoplatnému uznání homosexuálních vztahů. První návrh zákona o registrovaném partnerství, který byl předložen poslankyněmi Občanské demokratické strany JUDr. Annou Röschovou a Milenou Kolářovou v roce 1995. Nejednalo se však o ucelenou úpravu v této oblasti, návrh pojednával pouze o dědictví a společném užívání bytu. Vzhledem ke konání voleb, však k projednání tohoto návrhu ani nedošlo.

- **Léta 1997 – 1999**

²⁴ ve znění zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 362/2007 Sb., zákona č. 239/2008 Sb., zákona č. 41/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 281/2009 Sb., zákona č. 427/2010 Sb., zákona č. 375/2011 Sb. a zákona č. 142/2012

²⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

V roce 1997 byl Poslanecké sněmovně předložen první ucelený návrh zákona o registrovaném partnerství osob téhož pohlaví jako sněmovní tisk č. 359/0, autory byli poslanci napříč politickým spektrem; JUDr. Zuzka Bebarová-Rujbrová (Komunistická strana Čech a Moravy), Jana Gavlasová (Česká strana sociálně demokratická) a MUDr. Jaroslava Zvěřina (sexuolog, Občanská strana demokratická). Tento návrh byl však PSP ČR²⁶ zamítnut již při prvním čtením konaném dne 2.4.1998, zejména proto, že dle usnesení vlády²⁷ šlo o rámcovou a v mnoha ohledech neúplnou úpravu.

Registrované partnerství dle výše zmíněného návrhu mělo vzniknout na smluvním základě ve formě notářského zápisu, v podstatě se stejnými právními následky jako manželství, nicméně neumožňující jak společné osvojení dítěte, tak ani svěření do společné výchovy. Byly dány následující podmínky pro osoby uzavírající partnerství – obě osoby starší 18-ti let, s plnou právní způsobilostí k právním úkonům, alespoň jeden z registrovaných partnerů má českou státní příslušnost a trvalý pobyt v České republice. Překážkami uzavření bylo jiné stále trvající partnerství či manželství a příbuzenství (včetně příbuzenství založeného osvojením). Upravení majetkových vztahů bylo ponecháno na libovůli budoucích partnerů, nicméně nesmí mít dotčena práva třetích osob. Zánik partnerství byl následkem smlouvy z vůle partnerů (muselo v ní být dohodnuto majetkové vypořádání), rozhodnutím soudu na návrh kteréhokoli partnera a smrtí partnera (resp. prohlášením za mrtvého).

Další, téměř identický návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví a o změně a doplnění některých zákonů byl předložen jako sněmovní tisk č. 124/0 skupinou deseti poslanců (jednalo se převážně o členy KSČM). V důvodové zprávě byl mimo jiné zmíněn i návrh související s řešením problematiky registrovaného partnerství projednávaný v téže době ve Francii. Tento návrh byl projednáván několikrát, ani on však nebyl nakonec schválen PSP ČR. Důvodem kromě jiného byla i skutečnost výslovného neváznání uzavření registrovaného partnerství na homosexuální orientaci. Z toho plynuly obavy ohledně účelových, zejména ekonomicky výhodných soužití osob stejného pohlaví, avšak bez homosexuální orientace.

²⁶ Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky

²⁷ Usnesení vlády č. 36 ze dne 21.2. 1998

- **Léta 2001 – 2002**

V roce 2001 byl na základě výzvy Rady pro lidská práva²⁸ předložen návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví²⁹ zpracovaný samotnou vládou. Návrh připravoval tehdejší ministr spravedlnosti Jaroslav Bureš. Nově zde byl institut registrovaného partnerství vymezen jako trvalé soužití dvou osob stejného pohlaví vzniklé zákonem stanoveným způsobem. Byl tedy položen důraz na požadavek trvalosti jako na základní znak registrovaného partnerství a bylo upuštěno od smluvního pojetí tohoto vztahu. Ani se zde se však neobjevila možnost adopce dítěte či svěření dítěte do péče partnerů. PSP ČR vrátila tento návrh vládě k přepracování, vzhledem k blížícím se volbám k tomuto však již nedošlo.

V roce 2002 představili všem poslaneckým klubům vlastní návrh zákona o partnerském soužití aktivisté G-ligy³⁰. Tento návrh se téměř ve všech institutech inspiroval předešlými koncepcemi, inovativní byla možnost svěření dítěte do výchovy, pokud se jednalo o dítě jednoho partnerů z předchozího manželství. Žádný z poslaneckých klubů však s tímto návrhem dále nepracoval.

- **Léta 2004 – 2006**

V roce 2004 byl PSP ČR předložen v pořadí čtvrtý ucelený návrh zákona o registrovaném partnerství, hlasování ve třetím čtení v PSP ČR proběhlo 11.2.2005, ke schválení tohoto návrhu chyběl pouze jediný hlas, ačkoli vláda se k návrhu nevyjádřila odmítavě, nicméně měla několik připomínek. Mezi nimi např. byla proti zavedení vyživovací povinnosti mezi partnery, jakožto institutu typického pro manželství.

Dne 29.4.2005 byl předložen poslední návrh zákona o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Zákonodárná iniciativa byla uplatněna skupinou 11 poslanců a poslankyň z téměř všech politických stran (vyjma KDU-ČSL). Vládou české republiky vedené premiérem Jiřím Paroubkem bylo k tomuto návrhu

²⁸ Poradní orgán vlády

²⁹ Sněmovní tisk č. 1075/0 z roku 2001

³⁰ Nyní Gay a lesbická liga – více informací dostupných z <http://www.gl.cz/gl-uvod/>

zákona vydáno neutrální stanovisko. Dne 16.12.2005 za přítomnosti 147 poslanců byl návrh schválen PSP ČR ve třetím čtení poměrem 86 hlasů pro a 54 hlasů proti (ke schválení bylo třeba 74 hlasů). Následně 26.1.2006 byl tento návrh schválen také Senátem české republiky.

Poté přišlo veto prezidenta České republiky Václava Klause. Mezi jiným k tomu uvedl toto: „Za relevantní považuji i to, že byl tento zákon v Poslanecké sněmovně schválen pouze 86 hlasy. I kdybych jako prezident neměl v této věci jednoznačný a vyhraněný názor, trval bych na tom, že takto zásadní zásah do právní úpravy mezilidských a dokonce partnerských a intimních vztahů lidí musí podpořit většina poslanců, čili že zákon musí dostat alespoň většinu 101 hlasů. To nelze – z mého popudu – zařídít jinak než mým vrácením tohoto zákona parlamentu.“³¹ Poměr hlasů v Senátu ČR prezident nijak nekomentoval. Poté uvedl za nepřijatelnou konstrukci registrovaného partnerství, která kopíruje uspořádání instituce manželství a rodiny. Dále dle názoru prezidenta Klause zákon negoval liberalizaci rozšiřováním oblasti státních zásahů do lidských životů. Přímo nepřijatelnou pak označil vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery. Po těchto mnoha peripetiích bylo veto prezidenta Václava Klause přehlasováno právě 101 hlasy dne 15.3.2006, bylo tak dosaženo kvalifikované většiny poslanců, nutné pro přehlasování veta prezidenta ČR. ZoRP pak byl 3.4.2006 vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 38 pod číslem 115/2006. Byl výsledkem dlouhého a komplikovaného vývoje, v platnost vstoupil dne 3.4.2006 a následně se stal účinným ke dni 1.7.2006. Česká republika se tak stala první postkomunistickou zemí, která schválila právní zakotvení svazků dvou spolužijících osob stejného pohlaví, zároveň se tím připojila k řadě evropských zemí, které tak učinily již dříve.

2.2.3 Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění

Tento zákon je výsledkem komplikovaného vývoje a i jeho přijetí provázely značné komplikace. Stejně tak bylo přijetí tohoto zákona předmětem diskuzí napříč

³¹ Více viz http://www.gl.cz/rp-2006/prezident-prohlaseni_k_rp.phtml

veřejností odbornou i laickou. Zejména proto, že tato právní úprava soužití osob stejného pohlaví se v českém právním řádu dosud nevyskytovala. Dalším pádným důvodem byla kontroverznost tohoto tématu, na které existují ve společnosti značně rozdílné názory.

a. argumenty podporující přijetí ZoRP

V důvodové zprávě³² k tomuto zákonu je zmíněna řada argumentů zdůvodňujících nutnost přijetí ZoRP. Jedním z hlavních důvodů je naplnění zásady osobní svobody, rovnosti a nediskriminace v souladu s čl. 1 a 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V souvislosti s diskriminací bylo odůvodněno zamítnutí možnosti otevření registrovaného partnerství i pro spolužijící osoby opačného pohlaví. Diskriminace by zde opět byla jasně zřejmá vůči párům stejného pohlaví, protože jim by byla dána možnost uzavřít pouze registrované partnerství a nikoli právo vybrat si mezi uzavřením manželství a registrovaného partnerství, jak by to tomu bylo v případě párů opačného pohlaví. Zákon tedy logicky upřednostnil možnost uzavření registrovaného partnerství pouze pro osoby stejného pohlaví, aby této diskriminaci předešel. Právní stabilizace partnerských vztahů osob téhož pohlaví také posílí lidská a občanská práva partnerů a také jejich motivaci setrvat v dlouhodobém svazku. Návrh také zakazuje osvojení dítěte registrovanými partnery, je taktéž zachována preference heterosexuálních párů v oblasti náhradní rodinné péče.

b. argumenty proti přijetí ZoRP

Mezi odpůrce tohoto zákona patřil i tehdejší prezident Václav Klaus, což se projevilo zejména vyslovením veta proti tomuto zákonu. Odpůrci zmiňovali právní i politické důvody. Dle jejich názoru by se jednalo o rozšíření státní regulace mezilidských vztah, konzervativním odpůrcům vadilo přílišné zpodobnění s tradiční institucí manželství, vzhledem k tomu, že pro registrované partnery nemohlo mít stejný účel, a sice založení rodiny. Mezi obavami bylo zmíněno i oslabování hodnoty manželství. V návrhu zákona o registrovaném partnerství taktéž spatřovali pozitivní

³² Důvodová zpráva č. 650/0, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=650&CT1=0#prilohy>

diskriminaci jedné menšiny a to v tom smyslu, že jí budou přiznána četná práva, nicméně pro ni nevyplývají žádné vzájemné konkrétní povinnosti partnerů, jako je tomu v případě manželství. Mezi skupinami, které se vyjádřily výslovně proti právnímu zakotvení registrovaného partnerství, se výrazně ozvala i katolická církev. Učinila tak v roce 2003 v dokumentu Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály, vydaném Kongregací pro nauku víry resp. Českou biskupskou konferencí. Je zde vyjádřena nutnost tolerance k osobám s „homosexuálními sklony“, zároveň zde ale katolická církev jednoznačně odmítá toto právní uznání pro nemorálnost a kvůli nebezpečí devalvace tradiční instituce manželství.

Partnerství je tedy v ZoRP upraveno jako statusový právní vztah s vymezením práv a povinností partnerů, spojuje v sobě soukromoprávní i veřejnoprávní aspekty. Kromě uzavírání, zániku partnerství, práv a povinností partnerů, upravuje zákon i postup matričního úřadu při vedení knihy registrovaného partnerství.

c. ZoRP a NOZ³³

Práce na novém občanském zákoníku započaly v roce 2001. Vzhledem k tomu, že se mělo jednat o komplexní úpravu, která měla nahradit jak dosavadní občanský zákoník, tak i několik dílčích zákonů (mezi nimi i zákon o rodině a zákon o registrovaném partnerství), počítalo se s právní úpravou registrovaného partnerství v rámci NOZ³⁴. Návrh označoval partnerství za zapisované (nikoli registrované jako platná úprava ZoRP), mělo být upraveno v části o rodinném právu, veškeré statusové právo by tedy bylo obsaženo v jednom předpisu. V lednu 2009 však předložilo ministerstvo spravedlnosti další návrh občanského zákoníku, úprava tzv. zapisovaného partnerství se v něm však již neobjevila. Stěžejním právním předpisem pro úpravu soužití osob stejného pohlaví tak zůstává ZoRP. Až do přijetí poslední verze NOZ úprava registrovaného resp. zapisovaného partnerství do NOZ navracena nebyla. Institut registrovaného partnerství tak zůstal nesystematicky mimo nový občanský zákoník.

³³ NOZ – nový občanský zákoník, 22. března 2013 ve Sbírce zákonů v částce 33 pod číslem 89/2012 Sb.

³⁴ ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M., *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*, Praha, nakladatelství Linde, 2001, s. 178.

Na okraj zmiňme další právní předpisy promítající se do problematiky registrovaného partnerství. Po procesní stránce je registrované partnerství upraveno zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, správní poplatky spojené se vznikem registrovaného partnerství stanoví zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Dále se registrovaného partnerství dotýká zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním a také bilaterální a multilaterální smlouvy, kterými je Česká republika vázána.

2.2.4 Vznik registrovaného partnerství

„Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství (dále jen "prohlášení").“³⁵

Další podrobnosti a okolnosti vzniku registrovaného partnerství jsou stanoveny v hlavě II, v §§ 2 a 3 ZoRP:

- Prohlášení je nutno provést osobně před matričním úřadem v kraji příslušném podle místa trvalého pobytu alespoň jedné z osob vstupujících do partnerství. Pokud se jedná o osobu bez trvalého pobytu v České republice, příslušným matričním úřadem k uzavření registrovaného partnerství je Úřad městské části Brno – střed.³⁶
- Prohlášení se činí před matrikářem, odpovědí na otázku položenou matrikářem, zda chtějí osoby společně vstoupit do partnerství. Před učiněním prohlášení osoby vstupující do partnerství výslovně uvedou, že jim nejsou známy okolnosti vylučující vstup do partnerství.³⁷

³⁵ § 2 odst. 1 ZoRP

³⁶ § 2 odst. 3 ZoRP

³⁷ § 3 odst. 2 ZoRP

- Příslušný matriční úřad přijímá prohlášení na místě, které k tomu určí.³⁸ Ze závažných důvodů a na základě žádosti osob vstupujících do registrovaného partnerství může příslušný matriční úřad povolit, aby prohlášení přijal jiný příslušný matriční úřad³⁹.
- Poté je partnerství zapsáno příslušným matričním úřadem do knihy o registrovaném partnerství⁴⁰, údaj se následně uvádí v občanském průkazu registrovaných partnerů.
- Rozdílně oproti svatebnímu obřadu není vyžadována přítomnost dvou svědků, dále si partneři mohou (ale také nemusí) zvolit veřejný a slavnostní způsob prohlášení.

a) podmínky uzavření registrovaného partnerství

Podmínky nezbytné pro využití možnosti uzavřít registrovaného partnerství jsou upraveny v § 4 ZoRP. Zároveň je zde stanoveno, že do partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje, přičemž registrované partnerství je dle § 1 odst. 1 ZoRP určen výhradně pro osoby stejného pohlaví.

Podmínky uzavření registrovaného partnerství jsou tedy následující:

▪ *Věk partnerů*

Věková hranice pro uzavření registrovaného partnerství je stanovena pro všechny bez rozdílu na 18 let. Není zde tedy jako v případě manželství možnost soudu svolit k uzavření sňatku i osobám, které tohoto věku dosud nedosáhly⁴¹, existuje-li pro to důležitý důvod⁴².

³⁸ § 2 odst. 5 ZoRP

³⁹ § 2 odst. 4 ZoRP

⁴⁰ § 3 odst. 4 ZoRP

⁴¹ § 13 odst. 1 ZoR

⁴² Zpravidla je tímto důvodem těhotenství ženy a zájem na tom, aby bylo dítě vychovááno v úplné rodině.

- ***Způsobilost k právním úkonům***

Uzavřít registrované partnerství mohou osoby disponující způsobilostí k právním úkonům v plném rozsahu. V plném rozsahu se způsobilost k právním úkonům⁴³ dle § 8 ObčZ nabývá zletilostí, tedy dosažením věku 18 let. Osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům nemají možnost uzavřít registrované partnerství, úprava ZoRP je tedy v tomto směru přísnější, než úprava v ZoR⁴⁴.

- ***Svobodná vůle***

Nedostatek svobodné vůle při souhlasném svobodném prohlášení partnerů je důvodem k prohlášení neexistence partnerství.

- ***Státní občanství České republiky***

Registrované partnerství lze uzavřít pouze, pokud alespoň jeden z budoucích partnerů je státním občanem české republiky. Dle důvodové zprávy k ZoRP je zde tento požadavek zejména kvůli nevyjasněnosti evropských poměrů co se týká uznávání partnerství a přístupu k jeho úpravě. Dalším důvodem byla nutnost vyloučit možnost uzavírání registrovaného partnerství dvěma cizinci, aby nedocházelo k problémům, pokud by domovské státy takto registrovaných partnerů obdobný svazek neupravovaly.

b) překážky bránící uzavření registrovaného partnerství

Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé, kterou tvoří osoby pocházející jedna z druhé⁴⁵, či osoby v linii pobočné v prvním stupni, tedy sourozenci. Tato překážka je dána charakterem tohoto svazku a je totožná s překážkou příbuzenství při uzavírání manželství. Tato překážka je dána též pro sourozence v linii

⁴³ NOZ pro označení způsobilosti k právním úkonům používá termín „svéprávnost“.

⁴⁴ V případě manželství tato možnost dle § 14 odst.3 existuje, se svolením soudu může uzavřít manželství i osoba jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena nebo osoba stížená duševní poruchou, která by mohla mít za následek omezení způsobilosti k právním úkonům

⁴⁵ Tj. vztah mezi potomky (ascendenty) a předky (descendenty)

pobočné v prvním stupni, jejichž příbuzenství je založeno osvojením, v tomto případě postačí osvojení prosté, pokud trvá.

Dále není umožněno vstoupit do partnerství osobě, která již dříve vstoupila do partnerství (anebo obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí) nebo osobě, jejíž manželství nebo partnerství anebo obdobný svazek trvá⁴⁶. Toto ustanovení souvisí s vyřešením otázky vzájemného vztahu institutů manželství a registrovaného partnerství. Při přijímání ZoRP bylo třeba se s touto otázkou vyrovnat vzhledem k tomu, že až do jeho přijetí byl jediným statusovým vztahem uznaným právním řádem České republiky pouze vztah manželský. Jedna osoba má možnost uzavřít pouze jediný statkový vztah. Manželství a registrované partnerství se tedy vzájemně vylučují, z toho plyne, že jedna osoba nemůže žít současně v manželství a registrovaném partnerství. Vstup do partnerství je z tohoto hlediska umožněn pouze osobám „svobodným“, tj. takovým osobám, které manželství či partnerství či obdobný svazek doposud nikdy neuzavřeli a pokud ano, tento svazek v době vstupu do partnerství již dále nesmí trvat, není přitom rozhodné, zda k uzavření tohoto svazku došlo na území České republiky či v zahraničí.

S touto překážkou souvisí novelizace § 11 ZoR, jenž stanoví, že manželství nemůže být uzavřeno se ženatým mužem, vdanou ženou, nebo osobou, která uzavřela partnerství, pokud toto partnerství trvá. Nicméně však tato skutečnost již nebyla promítnuta v trestním právu. Trestní zákoník⁴⁷ v § 194 upravuje trestný čin „*dvojí manželství*“, kdy ten, kdo uzavře za trvání manželství jiné nebo uzavře manželství s osobou, která již je v manželství jiném, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Toto ustanovení chrání uplatňování institutu monogamie. Dvojí registrované partnerství však trestní odpovědnost nezakládá. Přestože v oblasti osobní, ale především majetkové jsou registrovanému partnerství přikládány stejné důsledky jako manželství, ustanovení § 194 TZ na něj nedopadá, zejména proto, že po obsahové stránce mu chybí účel, který je zákonem o rodině přikládán manželství, tedy založení rodiny a výchova dětí. Proto nepůjde o trestný čin, pokud například uzavře manželství osoba, která má s jinou registrované partnerství, v tomto případě by soud vyslovil neplatnost manželství

⁴⁶ § 4 ZoRP

⁴⁷ Zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších zákonů

i bez návrhu. Jedinou sankcí je tedy v těchto případech neplatnost manželství, resp. registrovaného partnerství, trestní odpovědnost se zde neuplatní.

c) neexistence a neplatnost registrovaného partnerství

Důvody vedoucí k neexistenci nebo neplatnosti registrovaného partnerství jsou upraveny zákonem v §§ 5 až 7 ZoRP. Z hlediska sankcí postihujících vadně vzniklá registrovaná partnerství lze tyto důvody rozdělit na důvody sankcionované neplatností partnerství a důvody sankcionované neexistencí partnerství. Pokud jde o samotné pojmy neplatnosti a neexistence partnerství, je zde viditelná do určité míry analogie těchto pojmů jako při neplatnosti či neexistenci manželství. Rozdíly jsou nicméně patrné zejména v důvodech neplatnosti a neexistence zmíněných institutů.

Aplikujeme-li obecná ustanovení o neplatnosti na registrované partnerství, znamená to, že neexistující partnerství z hlediska práva jím není uznané i přesto, že se udály faktické kroky směřující k jeho uzavření. Partnerství nevznikne, jestliže prohlášení partnerů trpělo podstatnou vadou, zejména nedostatkem svobodného a úplného projevu vůle, dále pokud bylo toto prohlášení učiněno v omylu týkajícím se právního úkonu vzniku partnerství. Neexistencí pak zákon také postihuje ta partnerství, která spolu uzavřely osoby, z nichž ani jedna nebyla občanem České republiky nebo pokud bylo partnerství uzavřeno na základě nepravdivým údajů uvedených v předkládaných dokumentech⁴⁸.

⁴⁸ Doklady potřebné k uzavření registrovaného partnerství jsou dle § 23 a násl. ZoRP následující: vyplněný dotazník k registrovanému partnerství, dále:

a) rodný list, b) osvědčení o státním občanství České republiky, pokud je občanem (§ 5 odst.2), které nesmí být k datu prohlášení starší 3 měsíců, c) výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel (dále jen "výpis z evidence obyvatel") o místě trvalého pobytu, d) výpis z evidence obyvatel o osobním stavu, e) pravomocný rozsudek o rozvodu manželství, je-li rozvedený, nebo úmrtní list zemřelého manžela, je-li ovdovělý, anebo úmrtní list zemřelého partnera, zaniklo-li partnerství smrtí druhého partnera, nebo úředně ověřený výpis z knihy registrovaného partnerství o tom, že partnerství bylo zrušeno rozhodnutím soudu; Skutečnosti uvedené v odstavci 1 písm. c) a d) občan prokazuje občanským průkazem. Pokud občan tyto skutečnosti občanským průkazem prokázat nemůže, ověří si je příslušný matriční úřad v informačním systému evidence obyvatel způsobem umožňujícím dálkový přístup. Jestliže má občan, který chce vstoupit do partnerství, trvalý pobyt v cizině, je povinen prokázat svoji totožnost a k předepsanému tiskopisu připojit výše uvedené doklady nebo obdobné doklady anebo potvrzení cizího státu, že tento stát takové doklady nevydává. Doklady uvedené v písm. c) a d) musí být vydány státem, na jehož území má občan, který chce vstoupit do partnerství, trvalý pobyt.

Co se týká prohlášení neplatnosti určitého stavu, je nejprve třeba, aby tento stav nastal, resp. byl právem uznán. K prohlášení registrovaného partnerství za neplatné je tedy třeba, aby toto partnerství vzniklo a existovalo, nesmí se tedy jednat o partnerství neexistující. Pokud uzavření registrovaného partnerství bránil zákonný zákaz (věk, partnerů, příbuzenství atd.), nastává neplatnost partnerství. O partnerství, které bylo prohlášeno za neplatné, se má za to, že nevzniklo⁴⁹, jedná se o totožnou konstrukci jako v případě manželství.

Neplatnost či neexistenci registrovaného partnerství prohlašuje soud i bez návrhu, případně tento návrh může podat ten, kdo na věci prokáže právní zájem (nikoli tedy naléhavý právní zájem), může to být jeden z partnerů, jejich příbuzní, potomci apod. Nicméně zákonná úprava neřeší tuto situaci do důsledků, ustanovení je spíše zavádějící, zejména není jasné, proč je potřeba dokazovat právní zájem navrhovatele, když soud o návrhu na určení neplatnosti či neexistence registrovaného partnerství může rozhodnout i bez návrhu. Odpověď na tuto otázku nelze najít ani v důvodové zprávě k návrhu ZoRP.

Od neexistence a neplatnosti registrovaného partnerství je třeba důsledně rozlišovat zánik registrovaného partnerství (viz kapitola 2.2.6 Zánik registrovaného partnerství).

2.2.5 Práva a povinnosti vyplývající z registrovaného partnerství

V původním návrhu NOZ byla dána osobám majícím v úmyslu vstoupit do registrovaného partnerství možnost smluvně upravit vzájemné budoucí poměry⁵⁰, jak za trvání, tak i pro případ zániku registrovaného partnerství. Jak ale bylo řečeno výše, NOZ se úpravy registrovaného partnerství nedotkne a současná úprava tuto možnost neobsahuje. Proto jsou partneři, co se týká jejich vzájemných práv a povinností, odkázáni na dále popsanou zákonnou úpravu.

⁴⁹ § 6 odst. 2 ZoRP

⁵⁰ Smlouvou ve formě veřejné listiny.

a) jednání partnerů

Partneři mají v partnerství stejné povinnosti a stejná práva. O Záležitostech partnerského soužití rozhodují oba partneři společně; nedohodnou-li se v podstatných věcech, rozhodne na návrh některého z nich soud⁵¹.

Dále jsou partneři oprávněni zastupovat jeden druhého v běžných záležitostech, tj. zejména přijímat za něj běžná plnění. V době trvání partnerství při obstarávání běžných záležitostí partnerství jednání jednoho z partnerů zavazuje oba partnery společně a nerozdílně, a to i v případě následného prohlášení tohoto registrovaného partnerství za neplatné nebo zaniklé. To však neplatí, pokud partner výše uvedené účinky vyloučil a jiné osobě to bylo známo.

Rozdílně oproti úpravě ZoR, který byl inspirací pro úpravu těchto otázek, zde není dán výčet konkrétních povinností pro partnery⁵², práva a povinnosti jsou stanoveny pouze v minimálním rozsahu a to tak, že partneři mají stejná práva a povinnosti (§ 8 odst. 1 ZoRP)⁵³.

b) právo užívat byt

Uzavřením registrovaného partnerství nevzniká společný nájem bytu, jehož nájemcem je jeden z partnerů, společný nájem nevzniká ani za trvání registrovaného partnerství, pokud se jeden z partnerů stane nájemcem bytu⁵⁴. Tímto ale samozřejmě nejsou dotčena ustanovení občanského práva, kdy společný nájem bytu může vzniknout dohodou mezi pronajímatelem a nájemcem, resp. nájemci.

⁵¹ FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J., Rozvody, rozchody a zánik partnerství, 2. aktualizované vydání, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2010, s.260

⁵² Zatímco manželům je v § 18 ZoR uložena povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si apod.

⁵³ Původní návrh NOZ však stanovil, že pro práva a povinnosti partnerů se užijí obdobně ustanovení o právech a povinnostech manželů s výjimkou ustanovení o osvojení.

⁵⁴ Na rozdíl od manželství, kde společný nájem bytu vzniká uzavřením manželství automaticky.

Registrovaným partnerům tedy vzniká „pouze“ právo užívat byt, jenž je v nájmu druhého z partnerů a práva s tím spojená. Toto právo pro partnera, který není nájemcem bytu, zaniká vyslovením neplatnosti či neexistence registrovaného partnerství. V případě úmrtí nebo trvalého opuštění domácnosti partnerem – nájemcem nemá druhý partner přednost před ostatními osobami (dětí, rodiče, sourozenci atp.) při řešení otázky, kde se stane nájemcem bytu, protože mu nevznikl společný nájem.

c) vyživovací povinnost mezi partnery

Partneři mají po dobu trvání registrovaného partnerství vzájemnou vyživovací povinnost. V situaci, kdy jeden z partnerů tuto povinnost neplní, druhý partner má možnost podat žalobu na určení rozsahu vyživovací povinnosti druhého partnera. Soud rozsah vyživovací povinnosti po přihlídnutí k péči o společnou domácnost stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná. Tato vyživovací povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí, dítě by tak mělo povinnost žít svého rodiče, pouze pokud by toho nebyl schopen jeho partner.

V případě zrušení registrovaného partnerství, může bývalý partner, jenž není schopen se sám žít, požadovat od bývalého partnera příspěvek na přiměřenou výživu podle jeho schopností, možností a majetkových poměrů. Pokud se nedohodnou, lze opět podat žalobu na určení výše tohoto příspěvku. V případě zrušení partnerského vztahu v situaci, kdy jeden z partnerů se na trvalém rozvratu svazku nepodílel a byla mu tímto zrušením způsobena vážná újma, může být soudem přiznána vyživovací povinnost pro tohoto partnera až na dobu 3 let od zrušení partnerského soužití ve výši výživného, na které by měl nárok, pokud by partnerství nebylo zrušeno, tedy aby byla zajištěna stejná hmotná a kulturní úroveň obou partnerů. Výživné nelze přiznat, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy.

d) dědění

V důsledku přijetí ZoRP došlo ke změnám v dědickém právu. Dle účinné úpravy v § 473 odst. 1 ObčZ dědí partner v první dědické skupině společně s dětmi zůstavitele, každý z nich pak rovným dílem. V případě, že by nedělili potomci zůstavitele, partner by byl povolán k dědictví v rámci druhé dědické skupiny (§ 474 ObčZ) společně s rodiči zůstavitele a osobami, které žily se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány na výživu zůstavitele. Partner by zde dědil vždy nejméně polovinu dědictví, ostatní členové skupiny by dědili stejným dílem.

V rámci NOZ došlo ke změnám v rámci dědictví, např. rozšířením dědických skupin, nicméně na postavení registrovaných partnerů v rámci dědictví k výrazným změnám nebylo přistoupeno⁵⁵.

e) majetkové vztahy – spoluvlastnictví

Na rozdíl od manželů mezi registrovanými partnery nevzniká žádné majetkové společenství. Na jejich vzájemné majetkové vztahy proto dopadají ustanovení občanského práva o vlastnictví a podílovém spoluvlastnictví. Pokud není mezi partnery ujednáno jinak, při nabytí věci do spoluvlastnictví ze společných finančních prostředků, jejich podíly na věci jsou stejné (§ 137 odst. 2 ObčZ). O hospodaření rozhodují partneři – spoluvlastníci dle obecné úpravy, tedy většinou počítanou podle velikosti jejich podílu. Pokud nedojde ke shodě, na návrh kteréhokoli z nich, rozhodne soud.

Po případném zániku registrovaného partnerství je potřeba spoluvlastnictví zrušit a vypořádat. V první řadě je toto vypořádání ponecháno na dohodě partnerů,

⁵⁵ Blíže viz § 3020 NOZ a část třetí Absolutní majetková práva, Hlava II Dědické právo NOZ.

pokud k takovému vypořádání nedojde, nastupuje rozhodnutí soudu na návrh kteréhokoli z partnerů.

f) rodičovství partnerů; možnost osvojení; možnost svěřením do pěstounské péče; možnost využití asistované reprodukce

Uzavření registrovaného partnerství nevyklučuje možnost, že taková osoba je nebo se v budoucnu stane rodičem dítěte. Zákon tedy musel upravit otázky vztahů rodičů žijících v registrovaném partnerství k jejich nezletilým dětem a také otázky vztahu druhých partnerů k těmto dětem. Zákon neumožňuje osvojení osobami žijícími v registrovaném partnerství, to však nemění fakt, že právně je registrovaný partner rodičem dítěte a disponuje odpovídajícími právy a povinnostmi vyplývajícími z jeho rodičovské odpovědnosti. Tyto práva a povinnosti nemohou být omezena z důvodu uzavření registrovaného partnerství. Skutečnost uzavření registrovaného partnerství taktéž nebrání svěřením dítěte do výchovy svého rodiče.

Jak již bylo řečeno výše, partnerům není umožněno osvojení dítěte⁵⁶, v úvahu nepřichází jak osvojení společně (je vyhrazeno pouze manželům), tak ani osvojení pouze jedním z partnerů. Tím je dle důvodové zprávy k ZoRP upřednostněna náhradní výchova dítěte heterosexuálním párem. Osvojení, které proběhlo před uzavřením registrovaného partnerství, se však tento „zákaz osvojení“ nijak nedotkne.

Obdobně jako pro případ osvojení je řešena situace i pro pěstounskou péči. ZoR hovoří pouze o svěřením dítěte do péče pěstounů, kteří jsou manželi. Ani úprava NOZ postoj k pěstounské péči registrovanými partnery nijak nemění.

Pro poručnictví registrovaných osob nejsou kladeny žádné překážky, osoba, která uzavřela registrované partnerství, se tedy může stát poručníkem v souladu s § 78 a násl. ZoR.

⁵⁶ § 13 odst. 2 ZoRP: „Trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.“

Možnost využití asistované reprodukce v podobě umělého oplodnění je v českém právním řádu vyhrazena neplodnému páru složenému z muže a ženy⁵⁷. Umělé oplodnění v rámci homosexuálních párů tak nepřichází v úvahu.

2.2.6 Zánik registrovaného partnerství

Zánik registrovaného partnerství je upraven zákonem v hlavě páté, §§ 14 až 17 ZoRP. Může k němu dojít následkem dvou zákonem upravených důvodů. Jedná se o úmrtí či prohlášení za mrtvého a rozhodnutí soudu⁵⁸. Zánik registrovaného partnerství je potřeba zohlednit v zápisu v knize registrovaného partnerství, stejně tak i v občanském průkazu partnerů.

a) úmrtím, prohlášením za mrtvého

Zákon stanoví podobně jako v případě manželství, že registrované partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů nebo prohlášením jednoho z partnerů za mrtvého⁵⁹ (partnerství zaniká dnem úmrtí partnera, popřípadě dnem nabytí právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého). Pokud je partner prohlášený za mrtvého na živu, má se za to, že partnerství nepřetržitě trvalo. Jestliže však jeho dřívější partner uzavřel nové registrované partnerství či manželství, dřívější svazek se neobnovuje⁶⁰.

NOZ tuto situaci mylného prohlášení za mrtvého upravil shodně pro manželství i registrované partnerství tak, že v případě mylného prohlášení za mrtvého se dřívější svazek neobnovuje nikdy. Tím je předejito teoretické možnosti současné existence registrovaného partnerství a manželství. § 22 ZoR totiž stanoví, že zaniklé manželství se neobnoví, pokud mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel

⁵⁷ § 6 zákona č. 373/2011Sb., v platném znění, o specifických zdravotních službách

⁵⁸ Původní návrh NOZ upravoval jako další možnost zániku registrovaného partnerství dohodu obou partnerů, byla pro ni požadována písemná forma a musela být předložena k zápisu matričnímu úřad. Jednalo se tedy o možnost zániku registrovaného partnerství bez zásahu soudu.

⁵⁹ § 14 odst. 2 písm a) ZoRP

⁶⁰ § 15 odst. 2 ZoRP

manželství nové. Nepamatuje však na situaci, kdy by manžel osoby prohlášené za mrtvou uzavřel mezitím registrované partnerství.

b) rozhodnutím soudu

Pojem rozvod zůstává vyhrazen pouze pro ukončení manželství. Pro ukončení registrovaného partnerství se užívá pojmu zrušení registrovaného partnerství rozhodnutím soudu. Soud o takovémto zrušení rozhoduje vždy, na návrh některého z partnerů. Na žalobci je prokázání skutečnosti, že vztah již fakticky netrvá. Pokud se i druhý partner připojí k takovému návrhu, soud již skutečnost faktického netrvání vztahu nezkontroluje.

3. Nemanželské svazky ve Francii

Terminologická poznámka

Tato práce je založena na komparaci české a francouzské právní úpravy nemanželských svazků dvou osob. Přestože lze v těchto úpravách najít shodné rysy, ne všechny instituty českého práva nalezneme ve francouzském právu a samozřejmě i naopak. Je však třeba se vypořádat s překladem některých francouzských výrazů.

V první řadě je to výraz (*le*) *concubinage*. Ten se velmi výrazně blíží poměru mezi druhem a družkou, případně pojmu domácnost či osob blízkých. Dále bude termín *conucubinage* používán v originální verzi bez českého překladu, protože v českém jazyce nenalezneme univerzální termín, který by přesně vyjadřoval též obsah a byl běžně používán.

Dále je třeba objasnit výraz *Pacte civil de solidarité* (zkráceně PACS). Do češtiny lze tento výraz přeložit jako Občanskou smlouvu o vzájemné solidaritě⁶¹ nebo Pakt solidarity⁶². Institut zcela identického obsahu však v českém právním řádu chybí, proto bude v dalším průběhu této práce používán originální francouzský pojem. Ve francouzském prostředí se běžně používá pouze samotná zkratka PACS i od ní odvozené pojmy *se pacser* (sloveso s významem uzavřít PACS) a (*le*) *pacsé* (přídavné či podstatné jméno označující toho, kdo PACS uzavřel).

⁶¹ RADVANOVÁ, S.: Portrét rodiny na pozadí právního řádu, *Zdravotnictví a právo* 2/2004, str. 15-22

⁶² HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o registrovaném partnerství, *Bulletin advokacie* 2/2007, str. 18-24

3.1 Obecný úvod do problematiky

Francouzskou právní úpravu soužití dvou osob nalezneme v Code civil (francouzský občanský zákoník)⁶³, jsou zde upraveny tři základní právem uznané modely soužití. Jde o manželství (marriage), PACS a concubinage.

3.2 Concubinage

Institut concubinage odpovídá v českém kontextu poměru duh – družka, popřípadě pojmům domácnost⁶⁴ nebo osoby blízké⁶⁵. Tato forma soužití je v rámci Code civil v člancích 515 – 518⁶⁶ upravena velmi volně, je charakterizována jako faktický svazek dvou osob stejného nebo různého pohlaví, vyznačuje se stabilitou a kontinuitou. Od concubinage je potřeba odlišit l'union libre (volně přeloženo „svobodné soužití“), podmínky těchto dvou institutů byly zpočátku víceméně totožné, v průběhu let se však dospělo k odlišení těchto pojmů a to zejména tak, že concubinage je předmětem definice v mnoha různých zákonech a jsou s ní spojeny právní následky, zatímco l'union libre zůstává vztahem právem neupraveným.

Definice concubinage byla do Code civil začleněna zákonem č. 99-944 z listopadu 1999, tento zákon upravuje PACS a v jednom článku podává definici institutu concubinage. Před přijetím tohoto zákona byl concubinage uznáván pouze nepřímo a to výhradně pro heterosexuální páry.

⁶³ Plným názvem **Code civil des Français**, byl schválen již v roce 1804, přes mnohé novelizace zůstává stále základem francouzského občanského práva a také inspirací pro další evropské právní řády; shromažďuje zákony vztahující se k francouzskému občanskému právu, dělí se do čtyř knih, 1. kniha upravuje práva osobní, 2. kniha práva věcná, 3. a 4. kniha soukromé vztahy mezi osobami.

⁶⁴ § 115 ObčZ: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby*“; v NOZ se přímá definice domácnosti nevyskytuje, společná domácnost je zmíněna v § 49 *Zastoupení členem domácnosti*

⁶⁵ § 116 ObčZ: „*Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.*“; v NOZ definice osoby blízké v § 22

⁶⁶ „*Le concubinage est une union de fait, caractérisée par une vie commune présentant un caractère de stabilité et de continuité, entre deux personnes, de sexe différent ou de même sexe, qui vivent en couple.*“

Pro uznání vztahu dvou osob jako concubinage je nutné společné bydlení těchto dvou osob, dále aby tyto osoby žily skutečně partnerským životem, vzájemně se podporovaly a spolupracovaly, jako životní partneři musí tyto osoby vystupovat i navenek. Na vznik ani zánik concubinage nejsou kladeny žádné formální požadavky, stejně tak osobám žijícím ve svazku concubinage nejsou uloženy vzájemná práva a povinnosti. Jedná se o minimalistickou právní úpravu, která byla postupně doplňována zejména judikaturou a právní vědou.

3.3 Pacte civil de solidarité

Pacte civil de solidarité byl zaveden do francouzského právního řádu v roce 1999. Jde o model soužití, který je určen homosexuálním i heterosexuálním párům. Jedním z původních záměrů zákona bylo právně upravit soužití homosexuálních párů, protože společně s tímto zákonem byl pro homosexuální páry zpřístupněn institut concubinage. Oproti předpokladům však většina párů, které již ve Francii uzavřela PACS byla ve smíšeném složení, tedy muž a žena. Další zlom ve francouzské právní úpravě soužití párů nastal v květnu 2013, kdy byl definitivně přijat zákon⁶⁷ umožňující uzavření manželství rovněž párům stejného pohlaví. Vzhledem k tomu, že PACS doposud využívaly hlavně heterosexuální páry, zůstane zřejmě i do budoucna platným a využívaným institutem francouzského rodinného práva jako jakýsi mezistupeň (vzhledem k formálním požadavkům na jednotlivé typy soužití a vzájemným právům a povinnostem) mezi concubinage a manželství.

3.3.1 Historie právní úpravy

Francie dekriminalizovala homosexuální pohlavní styk jeho vypuštěním z trestního zákoníku již v roce 1791 za císaře Napoleona I.

⁶⁷ Zákon č. 2013 – 404 ze dne 17. května 2013 umožňující vstoupit do manželství párům stejného pohlaví

Do přijetí zákona č. 99-944 upravujícího PACS ve Francii pro homosexuální páry neexistovala žádná legální cesta, jak stvrdit své soužití. Díky narůstajícímu počtu nesezdaných manželských párů i dětí narozených mimo manželství a silícímu hnutí za práva homosexuální menšiny se postupně objevovaly snahy o vytvoření právní úpravy, která by takto žijícím osobám umožnila uspořádat vzájemná práva a povinnosti. Většina návrhů byla předložena socialistickými poslanci, všechny tyto návrhy předpokládaly vytvoření nového smluvního typu – právního základu pro soužití partnerů. Práva a povinnosti ve srovnání s manželství byli samozřejmě užší. Všechny tyto návrhy také spojuje fakt, že ani jeden z nich nevstoupil v platnost. Jednalo se o:

- ***Contrat d'union civile (CUC)*** - návrh z roku 1992, tato smlouva byla určena pro způsobilé fyzické osoby bez ohledu na jejich pohlaví, CUC zakládal mezi partnery povinnost pomoci a péče, solidární ručení za závazky a majetkové společenství vztahující se na majetek nabytý po dobu existence CUC, k zániku tohoto svazku mohlo dojít z vůle partnerů na základě žádosti jednoho z nich.
- ***Contrat de vie sociale (CVS)*** – návrh asociace AIDES⁶⁸ z roku 1995, jednalo se o možnost uzavřít CVS pro právně způsobilé osoby, které chtěly vytvořit životní společenství, CVS měl zajistit jejich materiální a právní postavení v takovém svazku.
- ***Contrat d'union civile et sociale (CUCS)*** – tento návrh byl podán v roce 1997, kdy v červnu téhož roku bylo v Paříži uspořádáno shromáždění za práva homosexuální menšiny a také došlo k rozpuštění dolní komory parlamentu, nově v ní pak byla silně zastoupena Socialistická strana. V krátké době pak byly podány hned tři návrhy zákonů zabývajících se partnerským soužitím. Návrh CUCS vznikl přepracováním předchozího socialistického návrhu ohledně CUC a jsou zde oproti dřívějšímu pouze malé odlišnosti, z nich lze zmínit např. zánik CUCS, který oproti původnímu návrhu nastával též smrtí či prohlášením za mrtvého jednoho z partnerů, nově také o zániku CUCS mohl rozhodnout soud, pokud druhý z partnerů neakceptoval žádost o rozvázání smlouvy.

⁶⁸ Významná evropská instituce zabývající se osvětovou činností a bojem proti šíření viru HIV a nemoci AIDS, založena roku 1984 sociologem Danielem Defertem, více na <http://www.aides.org/>

- ***Contrat d'union sociale (CUS)*** – druhý z návrhů datovaných do roku 1997, vznikl na základě spojení předchozích návrhů CVS a CUC. Jednalo se opět o smlouvu mezi právně způsobilými fyzickými osobami bez ohledu na jejich pohlaví, které chtějí žít společným životem, byl vyžadován jejich svobodný souhlas. Překážkou uzavření CUS bylo příbuzenství v řadě přímé, sourozenectví a existence manželství nebo jiného CUS. Partneri byli zavázáni ke vzájemné materiální a morální podpoře. Byla jim také přiznána různá oprávnění v oblasti práva sociálního zabezpečení či pracovního práva, tato práva mohli ale uplatnit až po uplynutí 12 měsíců ve společném soužití od uzavření CUS.
- ***Zákon o právech nesezdaných párů (couples non mariés)*** – tento návrh komunistických poslanců byl třetím a posledním návrhem z roku 1997. Jeho cílem bylo zajistit rovnost všech občanů, a proto se týkal všech párů, včetně homosexuálních. Usiloval o zrovnoprávnění mezi spolužitím osob založeném sňatkem a spolužitím osob založeném na faktickém dlouhodobém soužití. Návrh zrovnoprávnil postavení partnerů s postavením manželů v oblasti sociálního zabezpečení, nájmu bytu, dědického a pracovního práva.
- ***Pacte d'intérêt commun (PIC)*** – návrh zvláštní expertní skupiny Groupement d'Intérêt Public⁶⁹, byl založen výhradně na majetkovém společenství partnerů. Tento návrh stanovil pouze minimální nutný obsah smlouvy, kterou pak partneři dále mohli přizpůsobit svým potřebám. PIC byl určen pro dvě fyzické osoby, které měly v úmyslu uspořádat své majetkové a finanční vztahy za účelem zajištění společného života. Pohlaví partnerů zde nebylo vůbec zmíněno, vzhledem k tomu, že PIC měl podléhat režimu Code civil, který na žádné jiné smluvní typy takový požadavek neklade. Specifikace smlouvy byla ponechána na smluvních stranách, které byly vázány pouze zákonem s ohledem na dobré mravy. Pokud nebylo dohodnuto jinak, smlouva se uzavírala na dobu neurčitou,

⁶⁹ Skupina založená v roce 1996 pod vedením profesora Jeana Hausera, tato skupina byla pověřena Ministerstvem spravedlnosti vypracováním studie odpovídající na otázku, zda je třeba přistoupit k zákonné úpravě finančních otázek spojených s koncem soužití nesezdaného páru a zda je vhodné zákonem vytvořit základ takového soužití, spočívající ve vytvoření nového smluvního typu – Pacte d'intérêt commun.

vyžadovala se písemná podoba, datum, podpis stran a vyhotovení ve dvou originálních exemplářích. Případný převod majetku mezi partnery mohl být dohodnut pouze jako úplatný. Zánik smlouvy mohl nastat po dohodě partnerů nebo na návrh jednoho z nich, pokud by se nedohodli na majetkovém vypořádání, bylo možné obrátit se na soud.

3.3.2 Současná právní úprava – Loi relative au pacte civil de solidarité

Ze všech navrhovaných řešení byl nakonec jako kompromis zvolen návrh Pacte civil de solidarité, i proti němu se ale samozřejmě objevila kritika. Kritizována byla zejména kusá úprava, nedostatečná ochrana druhého partnera v případech jednostranného vypovězení dohody, směšování materiálních a formálních aspektů PACS v zákonné úpravě atd. Tento návrh byl přijat jako zákon č. 99-944 Národním shromážděním 13. října 1999 a následně 16. října téhož roku vyhlášen v Journal Officiel. Poté musel být v souladu s francouzskou ústavou předložen Conseil constitutionnel (Ústavní rada) k posouzení ústavnosti. Rada vydala rozhodnutí⁷⁰, ve kterém shledala soulad zákona s ústavou, nicméně vyslovila řadu výhrad k jeho výkladu a tím pádem předložený návrh zákona změnila. U vágních termínů se Rada rozhodla podat vlastní výklad a vzhledem k tomu, že dle čl. 62 francouzské ústavy jsou rozhodnutí Rady pro soudní a správní orgány závazná, jednalo se o nepřímou změnu zákona. To bylo samozřejmě Radě vyčítáno jako nedodržení ústavního principu dělby moci⁷¹. Nejvýrazněji se výklad Rady projevil např. v definování pojmu „společný život“ jako skutečně partnerského soužití, ne pouze společného sdílení obydlí (bod 26 rozhodnutí Rady), v jasném vyslovení odlišnosti smluvního základu PACS a manželství (bod 67 rozhodnutí Rady), ve vyslovení nemožnosti zrušit dohodou partnerů jejich vzájemnou povinnost poskytovat si materiální podporu (bod 28 rozhodnutí Rady), atd. Účinnosti nabyl zákon 15. listopadu 1999.

Zákon č. 99-944 o PACS tedy novelizoval Code civil v člancích 515- 1 až 515-7. Code civil stanoví, že PACS je smlouva uzavřená mezi dvěma zletilými fyzickými

⁷⁰ Rozhodnutí Conseil constitutionnel č. 99-419 DC ze dne 9.11.1999

⁷¹ RUBBELIN-DEVICHI, J., Droit de la famille (oeuvre collective), 2001, str. 416 - 432

osobami odlišného nebo stejného pohlaví za účelem uspořádání jejich společného života.

V této původní formě byl PACS vnímán jako „manželství druhého stupně“, i přesto byl ale o jeho uzavírání projevem velký zájem. Přesto se však zákon již od počátku potýkal s mnohými výhradami a to i po zpřesnění a doplnění rozhodnutím Rady. Bylo tedy jen otázkou času, kdy dojde k novelizaci zákona. K přípravě projektu reformy PACS byla ustavena skupina odborníků. Ta byla pověřena prozkoumáním všech aspektů a problémů dosavadního modelu PACS a navržením vhodných úprav, které by jednak zdokonalily úpravu PACS a přiblížily jeho úpravu k manželství, zejména co se týká práv, ale i některých povinností a které by poskytly větší právní jistotu nejen těm, kteří chtějí uzavřít PACS, ale také třetím osobám. V roce 2006 došlo k zásadní novelizaci PACS, která jej přiblížila k úpravě manželství. Tato reforma PACS byla provedena zákonem č. 2006-728 účinným od 1.1.2007, který přinesl změny v dědickém právu a ke kterému byla jako dodatek připojena ustanovení měnicí PACS. Výsledkem bylo zdokonalení PACS a výrazné přiblížení k manželství. Partneri se nově zavazují se vzájemně morálně podporovat, získávají obdobné postavení jako manželé v daňovém právu i v oblasti sociálního zabezpečení. Nově je také změna rodinného stavu poznamenána do acte de naissance (rodný list) obou partnerů s uvedením příjmení druhého partnera a majetkového režimu partnerů, kterým je primárně oddělené nabývání majetku partnery, partneri ale mohou mezi sebou vytvořit majetkové společenství na základě smlouvy.

Významné změny přinesl také zákon č. 2007-308, který mění právní režim ochrany, jenž může být nařízen osobě, jejíž mentální způsobilost byla snížena v důsledku duševní choroby, změny vyvolaných stárnutím nebo která není schopna projevit svou vůli vinou tělesné vady. Osoba s omezenou právní způsobilostí tak může nově uzavřít PACS⁷².

Z prováděcích předpisů vydaných k provedení zákona o PACS je třeba zmínit aplikační dekrety z roku 2006. Je to jednak dekret o uzavírání, změně a zániku PACS

⁷² Bližší informace v kapitole 3.3.3 Uzavírání a vznik PACS, bod a) podmínky uzavření PACS

(nahradil též dekret z roku 1999) a dekret o shromažďování a uchovávání osobních údajů partnerů vztahující se k uzavírání, změně a zániku PACS a o nakládání s těmito údaji (taktéž nahradil předcházející dekrety z roku 1999).

Z PACS se tak stal plnohodnotný model soužití páru stojící mezi concubinnage a manželstvím a ještě tak vzrostla jeho obliba. Počet uzavíraných PACS v jednom roce překročil hranici 100 000.

3.3.3 Uzavírání a vznik Pacte civil de dolidarité

Podmínky týkající se uzavření, změny a zániku smlouvy, která je základem institutu PACS jsou určeny v první řadě zákonem, detailněji pak prováděcími dekrety, zároveň se na ně vztahují také obecná ustanovení smluvního práva. Tyto podmínky, zahrnující i překážky znemožňující uzavření PACS, jsou v mnoha ohledech velmi podobné podmínkám vztahujícím se na uzavření manželství a jejich nesplnění má za následek neplatnost smlouvy.

PACS je institut soukromého práva, položený na základě synallagmatické smlouvy, jíž se partneři vzájemně zavazují k materiální a morální pomoci a podpoře a ke společnému partnerskému soužití. Není nezbytné, aby existoval partnerský vztah v sexuálním slova smyslu. Mezi formální náležitosti PACSu patří sepsání smlouvy, společné prohlášení o uzavření PACSu⁷³ a zapsání dohody do tzv. registrace (speciální rejstřík). Bez registrace nemá taková smlouva žádný právní význam, a proto musí páry učinit prohlášení v soudní kanceláři soudu prvního stupně (Tribunal d'Instance) místně příslušnému podle jejich společného bydliště⁷⁴, partneři předkládají prohlášení, jímž se dohodli na místě tohoto společného bydliště. Po zaregistrování dohody soudem,

⁷³ Prohlášení o uzavření PACS se může lišit podle toho, zda se partneři pouze odvolávají na ustanovení zákona nebo zda se rozhodli upravit svůj vztah detailněji.

⁷⁴ Tím se výrazně odlišuje od manželství, které se uzavírá na radnici či před matričním úřadem.

provede matrikář poznámku v rodných listech⁷⁵ partnerů. PACS se stává účinným dnem registrace.

PACS lze uzavřít i v cizině, v tom případě je příslušným úřadem konzulární úřad a registrujícím úředníkem je konzulární úředník Francouzské republiky.

Partneři předkládají kromě společného prohlášení o uzavření PACSu doklad totožnosti, prohlášení o neexistenci překážek uzavření PACS, u partnera jiné než francouzské národnosti potvrzení o tom, že není vázán jiným PACS vydaným Tribunal de grande instance.

Soudní úředník může shledat, že nejsou splněny podmínky pro uzavření PACS, v tom případě nepovede registraci a vydá o tomto rozhodnutí odůvodnění. Proti tomuto rozhodnutí mohou účastníci podat stížnost u Tribunal de grande instance. V případě PACS uzavíraného zahraničí je pro tuto stížnost příslušný Tribunal de grande instance v Paříži.

PACS lze uzavřít jako dohodu soukromoprávní a také jako veřejnoprávní formou notářského zápisu. PACSu uzavřenému formou notářského zápisu je možno předejít případným problémům při rozchodu partnerů a ukončení PACSu. Obsahem této smlouvy může být např. úprava majetkových vztahů, výše příspěvku na společnou domácnost a všechny další jiné záležitosti, ve kterých partneři spatřují možné riziko neshody.

K předepsaným náležitostem smlouvy řadíme: shodný projev vůle obou stran, způsobilost smluvně se zavazovat, objekt a kauzu nacházející se v souladu se zákonem a dobrými mravy⁷⁶.

⁷⁵ Acte de naissance – rodný list – ve Francii má odlišnou úlohu než v české republice, zaznamenávají se do něj odkazy na stanovené matriční události týkající se osoby, ale i soudní rozhodnutí podle zvláštních předpisů, např. o omezení nebo zbavení právní způsobilosti.

⁷⁶ Čl. 1108 Code civil

a) podmínky uzavření PACS

- **věk partnerů** – PACS může uzavřít osoba, která dosáhla plnoletosti, tedy věku minimálně 18 let (čl. 515-1 a 488 odst. 1 Code civil), nebyla zde udělena výjimka jako v případě manželství.
- **Způsobilost k právním úkonům** – pro platné uzavření smlouvy je vyžadována plná způsobilost k právním úkonům (čl. 489 odst. 1 a 1108 Code civil). Jsou zde však i tři ochranné režimy pro osoby se sníženou způsobilostí k právním úkonům, které se navzájem liší mírou omezení způsobilosti chráněné osoby. Nařízení ochranného režimu může provést soud. Nejméně omezující režim je *sauvgarde de justice* (dohled soudu, čl. 491 a násl. Code civil), jedná se o provizorní krátkodobý režim, kdy je zachována plná způsobilost, ale osoba je chráněna před důsledky svých realizovaných právních úkonů, kdy její závazky mohou být soudem omezeny nebo zrušeny na základě podané žaloby a prokázání snížení mentálních schopností. Dalším ochranným režimem je *curatelle* (opatrovnictví, čl. 508 a násl. Code civil), tento režim poskytuje silnější ochranu a je omezena způsobilost chráněné osoby k některým právním úkonům, k jejich platnosti je vyžadována přítomnost a asistence opatrovníka, který byl určen rozhodnutím soudu. I takto chráněná osoba může uzavřít PACS. Třetím ochranným režimem je *tutelle* (poručnictví, čl. 492 a násl. Code civil), v tomto případě je většinou chráněná osoba zpravidla zbavena způsobilosti ke všem právním úkonům a podle jejího stavu jí může být přiznána způsobilost k určitým méně závažným právním úkonům. Po novele z roku 2009 může i osoba chráněná v režimu *tutelle*, pokud je toho schopna, uzavřít PACS, je k tomu vyžadováno přivolení soudu nebo *conseil de famille*⁷⁷, kterému předchází vyslechnutí obou budoucích partnerů. PACS pak lze uzavřít pouze za asistence poručníka.
- **Svobodně daný souhlas** – svobodný souhlas obou partnerů nesmí být vynucen nátlakem, podvodem nebo násilím a nesmí se zakládat na omylu ohledně podstatné vlastnosti druhého partnera (např. předchozí odsouzení za trestný čin,

⁷⁷ Conseil de famille (rodinná rada) – zvláštní orgán jmenovaný soudem (rodiče chráněné osoby, příbuzní, přátelé a jiné osoby, které osvědčily svůj zájem na prospěchu chráněné osoby), kterému předsedá soudce, jemuž také náleží rozhodnutí v případě rovnosti hlasů.

keré partnerovi zamlčoval). Pokud by se tak stalo, je možné se do 5 let když došlo k nátlaku, případně od doby, kdy byl omyl objeven, domáhat u soudu zrušení smlouvy (čl. 1304 Code civil).

b) překážky uzavření PACS

- **překážka příbuzenství** – PACS nemohou uzavřít osoby, které jsou příbuznými v linii přímé a v linii pobočné do třetího stupně příbuzenství včetně, ani osoby, jejichž příbuzenství vzniklo sňatkem. Tato překážka je absolutní, nelze ji tedy v žádném případě prominout⁷⁸.
- **překážka dosud existujícího PACS nebo manželství** – uzavření PACS brání vázanost jednoho nebo obou partnerů dosud existujícím svazkem, tedy PACS nebo manželství.

c) změna PACS

Kdykoli v průběhu existence PACS se partneři mohou dohodnout na jeho změně, rozšířit popřípadě zúžit okruh vzájemných práv a povinností nebo změnit např. majetkový režim mezi nimi. Změna smlouvy musí zůstat v mezích zákona a dobrých mravů, což vyplývá z požadavků obecného smluvního práva, dále pak partneři nemohou zúžit rozsah vzájemných povinností pod mez danou zákonem. Dohodu o změně mohou partneři předložit osobně nebo zaslat doporučeným dopisem s doručenkou soudnímu úředníkovi při Tribunal d'instance, kde byla uzavřena původní smlouva, společně s ní musí předložit, resp. zaslat kopii dokladu totožnosti. Pak je postup stejný jako v případě uzavření samotné dohody o PACS. Stížnost proti rozhodnutí o zamítnutí zaregistrování změny PACS je přípustná za stejných podmínek jako stížnost na odmítnutí zaregistrování původní smlouvy.

⁷⁸ V případě manželství lze překážku příbuzenství ve zcela mimořádných případech, jsou-li dány zvlášť závažné důvody a splněny další podmínky, prominout rozhodnutím prezidenta republiky (čl. 164 Code civil), sňatek mezi bratrem a sestrou je však vždy bezvýjimečně zakázán.

3.3.4 Práva a povinnosti vyplývající z PACSu

Zákonem č. 99-944 je stanoven minimální rozsah vzájemných práv a povinností, které partneři nemohou zúžit ani vzájemnou dohodou, tato smlouva by byla neplatná. Povinnosti nad rámec tohoto zákonného minima a stejně tak i sankce za jejich nesplnění si mohou partneři v mezích zákona stanovit smluvně.

Tento zákonný základ závazků byl rozšířen zákonem z roku 2006, který významně přiblížil postavení partnerů manželskému páru rozšířením a zesílením vzájemných povinností partnerů, nicméně však nestanovil sankce za nesplnění povinností. V případě manželství by porušení takových povinností mohlo být důvodem, pro který by soud manželství rozvedl. To je naopak vyváženo tím, že partneři mohou svůj smluvní vztah lehce ukončit a jedinou skutečnou sankcí za zánik PACS na základě porušení některé ze zákonných povinností je náhrada škody poškozenému partnerovi, jestliže mu tímto taková škoda byla způsobena. Tato povinnost plyne z obecného smluvního práva.

a) Vie commune (povinnost společného života, otázka věrnosti)

Tato povinnost⁷⁹ je obsažena v závazku partnerů k vytvoření životního a zájmového společenství odpovídajícího skutečnému partnerskému životu. Úzce souvisí i s dalšími povinnostmi plynoucími z rozhodnutí obou partnerů uzavřít smlouvu, jejímž účelem je uspořádání jejich společného života. Pojem *vie commune* (společný život) byl detailně nadefinován ve výše zmiňovaném rozhodnutí Rady⁸⁰, tato definice vyžaduje nutně také společné bydlení partnerů. K porušení této povinnosti nedochází, např. pokud partneři dočasně pobývají jinde v souvislosti se svým zaměstnáním.

⁷⁹ Čl. 514 – 4 odst. 1 Code civil

⁸⁰ Rozhodnutí Conseil constitutionnel č. 99-419 DC ze dne 9.11.1999

Pro partnery není zákonem stanovena povinnost věrnosti, jako je tomu v případě partnerství. Podle některých autorů⁸¹ však tento závazek plyne ze smyslu zákonného ustanovení o povinnosti společného života. Tento názor potvrdil i Tribunal de grande instance v Lille. Soud zde vycházel z požadavku obecného smluvního práva, kde závazky ze smluv musí být vykonávány řádně a v dobré víře. Tento požadavek pak podle dovození soudce našel své vyjádření v povinnosti společného života partnerů a je mu možné dostat jen tak, že partneři budou zachovávat vzájemnou věrnost. Nevěra jednoho z partnerů tedy opravňuje druhého z nich k jednostrannému ukončení PACSu a v tomto případě bude za viníka rozpadu považován nevěrný partner. PACS byl výslovně podřízen obecným ustanovením smluvního práva již zmíněným rozhodnutím Rady, konkrétně v bodě 28.

b) Vzájemná podpora a materiální pomoc

Zakotvení povinnosti vzájemné podpory v čl. 515 – 4 odst. 1 Code civil, kterou jsou si povinni partneři poskytovat, také přiblížilo PACS institutu manželství a dodalo mu mimomajetkový rozměr. Partneři se uzavřením PACS zavazují ke vzájemné morální a psychické podpoře, dále se zavazují, že budou stát při sobě a budou si vzájemnou oporou i ve složitých životních situacích tak, jak to vyžaduje skutečný partnerský vztah, který není založený pouze na majetkovém základě.

Povinnost poskytování materiální pomoci je také zakotvena v čl. 514 – 4 odst. 1 Code civil a je jakousi obnovou výživného mezi manželi. Pokud se partneři nedohodnou jinak, jsou povinni si přispívat podle svých schopností a možností. Zahrnuje přispívání na úhradu nákladů spojených s bydlením, běžným provozem domácnosti, výdaji za potraviny atd. Jestliže povinnost není některým z partnerů vykonávána dobrovolně, druhý z nich se může z důvodu porušení smluvní povinnosti obrátit na soud k vymáhání svého práva.

⁸¹ SIMLER, P., HILT, P.: Le nouveau visage du PACS, un quasi mariage, JCP – La semaine juridique, 2006, str. 1495 – 1500;
LABBEÉ, X.: PACS HOMONIBUS...ou l'infidélité entre homosexuels, Recueil Dalloz, n°8, 2003, str. 515 - 518

c) Majetkové vztahy mezi partnery

V původní verzi zákona o PACS byly majetkové vztahy upraveny formou spoluvlastnictví partnerů ohledně majetku nabytého úplatně po uzavření PACSu. Velikost podílů se lišila dle druhu věcí, zákon rozeznával vybavení společné domácnosti (bylo ve spoluvlastnictví partnerů bez určení jejich podílů) a ostatní majetek, ke kterému v zásadě nabyli partneři vlastnictví každý z jedné poloviny, jestliže se nedohodli jinak.

Po novele z roku 2006 došlo k podstatným změnám. Jako základní model byl zaveden režim odděleného nabývání majetku partnery. Spoluvlastnictví se nově týká jen velmi omezeného okruhu majetku, partneři se však mohou dohodnout i jinak. Od 1.1.2007 tedy platí, že partneři nabývají majetek odděleně a mají právo s ním samostatně disponovat, spravovat ho a užívat, pokud mezi nimi nebylo dohodnuto jinak. Oba partneři jsou odpovědní za závazky týkající majetku v jejich vlastnictví, a to ať už vznikly před uzavřením PACS nebo v průběhu partnerství. Novela také vypustila rozlišování majetku na vybavení společné domácnosti a ostatní majetek.

O výlučné vlastnictví jednoho z partnerů se dle dikce čl. 515 – 2 Code civil jedná především, pokud jde o osobní příjmy partnera (ať už pochází z výdělečné činnosti nebo jde o předmět darování nebo dědictví) získané během trvání PACS, před jeho uzavření nebo předtím než došlo ke změně majetkového režimu. Výlučné vlastnictví se vztahuje taktéž na majetek za tyto příjmy získaný ještě před uzavřením PACS a na věci sloužící osobní potřebě partnera. Pokud by byl osobní příjem partnera použit na koupi věci sloužící potřebám obou partnerů, stane se spoluvlastnictvím obou partnerů a ti k ní nabudou stejný poloviční podíl, pokud však bude v dokladu o nabytí věci výslovně uvedeno, že věc byla nabyta za příjem jen jednoho z partnerů, zůstane věc ve výlučném vlastnictví tohoto partnera.

Případ, kdy se partneři rozhodnou pro vytvoření majetkového společenství je upraven v čl. 515 – 5- 1 Code civil. Partneři toto rozhodnutí mohou učinit jak již při uzavírání PACS, tak i následně kdykoliv v jeho průběhu. Tento majetkový režim je

obdobný majetkovému režimu manželů. Majetek nabytý jedním popřípadě oběma partnery přechází do spoluvlastnictví, v němž každému z partnerů náleží poloviční podíl. Dle zákona se jedná o nevyvratitelnou domněnku, podle které se partneri stávají spoluvlastníky se stejným podílem na věci a nelze prokázat výlučné vlastnictví k této věci ani jednoho z nich.

Každý z partnerů je oprávněn nakládat s předmětem spoluvlastnictví, spravovat ho a užívat. Při obvyklém nakládání s předmětem spoluvlastnictví zastupuje i druhého partnera⁸². Mimo rámec obvyklého nakládání s předmětem spoluvlastnictví mohou partneri o nakládání s ním rozhodovat pouze společně.

Partneri mohou smluvně vyloučit správu majetku dle úpravy zákona o PACS a na místo toho ji založit na ustanoveních Code civil (čl. 1873 – 1 až 1873 – 15) o spoluvlastnictví. Partneri mohou společným rozhodnutím také ustavit správce majetku ve spoluvlastnictví. Ten je partnerům odpovědný za výkon své funkce a má nárok na odměnu.

Po zániku PACS je ponecháno v první řadě na partnerech, aby se dohodli na vzájemném majetkovém vypořádání ohledně předmětu spoluvlastnictví. Pokud se v některých otázkách nedohodnou, rozhodovat bude na základě žádosti kteréhokoli z nich Tribunal de grande instance. Při vypořádání má každý z partnerů nárok na náhradu nákladů, které na společný majetek vynaložil a má také povinnost uhradit to, co bylo ze společného majetku vynaloženo na získání, uchování nebo zhodnocení jeho věci.

d) Majetkové vztahy partnerů vůči třetím osobám

V oblasti majetkových vztahů vůči třetím osobám se také projevila novela z roku 2006. Podle původního zákona o PACS z roku 1999 nastupovalo solidární ručení partnerů vůči třetím osobám za závazky učiněné v rámci běžného života a

⁸² Článek 515 – 5 – 3 odst. 1 Code civil

každodenního provozu domácnosti a za závazky týkající se společného bydlení. Pojem společné bydlení však svou přílišnou obecností působil mnohé výkladové problémy, nebylo zcela jasné, které závazky toto vymezení pojmu splňují a které již nikoli. Proto reforma zákona o PACS z roku 2006 tuto problematiku zpřesnila.

Nově tedy partneři solidárně ručí jen ohledně závazků učiněných v rámci běžného společného života, přičemž kategorii nákladů spojených se společným bydlením není vyčleněna samostatně⁸³. Toto ručení partnerů nastupuje vůči třetím osobám s účinností PACS, tedy shodně s okamžikem formální publicity.

Nejedná se o solidaritu absolutní, její limit je dán výší obvyklých nákladů a nevztahuje se na zjevně nepřiměřené výdaje, které přesahují životní úroveň partnerů a neodpovídají jejich běžnému způsobu života. V případě neuhrazení závazku kontrahovaného partnerem se věřitel může domáhat uspokojení na majetku druhého partnera. K identifikaci druhého partnera významně napomáhá publicita údajů o PACS. Partner, který závazek uspokojil, pak může od svého partnera požadovat náhradu.

Co se týká možnosti disponovat společným majetkem, za oprávněného s předmětem spoluvlastnictví nakládat, spravovat ho a užívat je ve vztahu ke třetím osobám v dobré víře partner, který věc drží.

e) Dědění

Partneři, kteří uzavřeli PACS nejsou na rozdíl od manželů ve vzájemném postavení zákonných dědiců. Za zákonem stanovených podmínek je zde však možnost partnera nabytí určitý majetek po zesnulém partnerovi. Dle čl. 516 – 6 odst. 1 Code civil může např. pozůstalý partner požadovat zrušení spoluvlastnictví a nabytí zemědělského, obchodního, průmyslového nebo výrobního podniku či podílu na něm, pokud patřil zesnulému. Může také požadovat nabytí vlastnického práva či nájmu k obytným

⁸³ Č. 515 – 4 odst. 2 Code civil

prostorám, jež v době úmrtí partnera s ním obýval. To však pouze tehdy, pokud jej zesnulý partner výslovně označil za dědice ve své závěti (čl. 516 – 6 odst. 2 Code civil).

f) Společné bydlení partnerů

Společné bydlení je součástí povinnosti společného života. Oproti manželství, uzavřením PACSu nevzniká společný nájem bytu pro partnery. Vlastníkem případně nájemce dané nemovitosti, domu nebo bytu může být jak jeden z partnerů nebo oba. V případě, kdy je vlastníkem pouze jeden z partnerů je potřeba objasnit postavení druhého partnera v situaci, kdy partner nájemce/vlastník nemovitosti zemře nebo společné bydlení opustí.

V případě opuštění nemovitosti partnerem nájemcem přejde nájemní smlouva na druhého partnera. Ten se tak po oznámení nastalé situace pronajímateli stává jediným nájemce. Obdobně se postupuje i v případě smrti partnera nájemce⁸⁴.

Zákon přiznává pozůstalému partnerovi po dobu jednoho roku následujícím po úmrtí partnera bezplatně užívat prostory dosud sloužící k jejich společnému bydlení, jichž byly oba partneři vlastníky a to včetně zařízení. Účelem je zabránit tomu, aby se pozůstalý partner po zániku PACSu v důsledku smrti neocitl v tíživé životní situaci proto, že by byl nucen náhle nést veškeré výdaje související s bydlením, na kterých se dříve podíleli společně. Pokud byli partneři pouze nájemníky, pozůstalému partnerovi se náklady na nájem po dobu jednoho roku od úmrtí partnera uhrazují z pozůstalosti (čl. 515 – 6 odst. 3 Code civil).

⁸⁴ Čl. 14 zákona č. 89-462 z 6.7.1989 o nájemních vztazích

g) Rodičovství partnerů – vztah ke společným dětem, možnost osvojení partnerů, možnost využití asistované reprodukce

Rada ve svém rozhodnutí⁸⁵ výslovně uvedla, že přijetí zákona o PACS se nijak nedotkne ostatních ustanovení první části Code civil týkající se práv osob a to zejména úpravy právních vztahů mezi rodiči a dětmi, úpravy adopce, výkonu rodičovské odpovědnosti nebo přístupu k lékařsky asistované reprodukci⁸⁶. Zákon o PACS se těmito otázkami vůbec nezabývá, proto se na ně vztahuje obecná úprava obsažená v Code civil a dalších právních předpisech.

Rodičovství matky je stanoveno jejím označením v rodném listu dítěte (čl. 311 – 25 Code civil). Partner je podle zákona otcem dítěte, pokud jej uzná za vlastní, protože v případě rodičů, kteří uzavřeli PACS neexistuje automatická domněnka otcovství pro partnera matky, na rozdíl od manželství, kde se tato domněnka svěřící pro manžela matky uplatňuje. Prohlášení v tomto smyslu může otec dítěte učinit před jeho narozením nebo kdykoli později (čl. 316 odst. 1 Code civil). Výkon rodičovské odpovědnosti náleží oběma partnerům, společně také přispívají na jeho výživu a další potřeby (čl. 371 – 2 odst. 1 Code civil). Rodiče sami, třetí osoba popřípadě subjekt specializovaný na péči o dítě mohou požádat soud⁸⁷, vyžadují-li to zvláštní okolnosti, aby výkon rodičovské odpovědnosti zcela nebo zčásti přenesl na třetí osobu nebo zařízení specializované na péči o děti. I pokud jsou partnery osoby stejného pohlaví, lze požádat o přenesení rodičovské odpovědnosti na druhého partnera, aby tito mohli vykonávat rodičovskou odpovědnost společně. Rozhodnutí je ponecháno na úvaze soudu, zohledňují se okolnosti, které svědčí pro takové opatření⁸⁸. V případě zániku PACSu je potřeba upravit vztah partnerů ke společnému dítěti a s tím související otázky. Partneri sepíší dohodu, kde upraví způsob výkonu rodičovské odpovědnosti, výši příspěvku na

⁸⁵ Rozhodnutí Conseil constitutionnel (Ústavní rada) č. 99 – 419 DC z listopadu 1999

⁸⁶ Bod 29 rozhodnutí Rady č. 99 – 419 DC

⁸⁷ JAF – juge aux affaires familiales, soud pro rodinné právo

⁸⁸ Rozhodnutí Cour de cassation (kasační soud) č. 04-17.090 ze dne 24.2.2006: bylo vyhověno žádosti matky dvou dětí, která uzavřela PACS se ženou, s níž dlouhodobě žila stabilním a harmonickým a partnerským životem a která se podílela na výchově dětí, soud povolil částečné přenesení rodičovské odpovědnosti na tuto ženu, žádost matky byla odůvodněna její obavou o osud dětí v případě, že by se stala obětí dopravní nehody, protože z pracovních důvodů denně cestovala do značné vzdálenosti a otcovství k dětem nikdy právně deklarováno nebylo.

výživu apod. Tuto dohodu schvaluje soud⁸⁹, a pokud by se partneři nedokázali dohodnout, rozhodl by v této věci sám svým rozhodnutím.

Stran osvojení ve francouzském právním řádu rozlišujeme adoption plenière⁹⁰ a adoption simple⁹¹. Pro oba tyto typy osvojení platí, že je mohou využít manželé starší 28 let nebo jejichž manželství trvá déle než 2 roky, osvojit může i osamělá osoba starší 28 let (čl. 343, 341 – 1, 361 Code civil). Zákon tak výslovně nezakazuje osvojení osobě, která uzavřela PACS, v praxi soudů však dochází jen velmi zřídka k rozhodnutím, která umožňují osvojení těmto osobám, obzvláště pak, jsou-li partneři stejného pohlaví⁹². Code civil dále v čl. 346 stanoví, že nikdo nemůže být adoptován více osobami, nejedná-li se o manžele.

Co se týká asistované reprodukce, ta je určena výhradně pro manžele nebo pro heterosexuální páry, které spolu žijí trvale minimálně dva roky, trpící neplodností, která byla lékařsky potvrzena⁹³. Při splnění těchto podmínek ji tedy mohou využít i heterosexuální páry, které uzavřeli PACS, nikoliv však páry homosexuální.

3.3.5 Zánik PACSu

K zániku PACSu může dle čl. 5154 – 7 Code civil dojít třemi způsoby⁹⁴: z vůle stran a to buď pouze z vůle jedné strany- tedy projevem vůle, nebo z vůle obou stran – tedy dohodou společným prohlášením; smrtí jednoho z partnerů; sňatkem jednoho z partnerů a/nebo uzavřením nového partnerství po uplynutí 3 měsíců od žádosti

⁸⁹ Juge aux affaires familiales při Tribunal de grande instance.

⁹⁰ Institut zhruba odpovídající nezrušitelnému osvojení v českém právním řádu, lze tak osvojit pouze dítě mladší 15 let, dítě ztrácí právní vztah se svojí původní rodinou a vstupuje do rodiny osvojitele.

⁹¹ Typ osvojení, jímž lze osvojit osobu bez ohledu na její věk, osvojenec neztrácí právní vazby k původní rodině.

⁹² Jako první tak rozhodl Tribunal de grande instance v Paříži v roce 2001, který umožnil adoption simple tří dětí partnerce její matky.

⁹³ Čl. L2141 – 2 du Code de la santé public (zákon o zdraví lidu)

⁹⁴ Do konce roku 2008 byla podle platné právní úpravy důvodem zániku PACS také taková ztráta duševních nebo tělesných schopností partnera, která vedla k jeho umístění do ochranného režimu tutelle; partnerství v těchto případech mohlo zaniknout rozhodnutím soudu nebo z iniciativy druhého partnera, od 1.1.2009 však může i osoba v ochranném režimu tutelle uzavřít PACS za podmínek stanovených zákonem 2007- 308 o reformě právní ochrany dospělých osob.

jednoho z partnerů. Code civil nestanovuje pro zánik PACSu žádné důvody zániku, tento zánik je tedy zcela volný.

a) zánik z vůle stran

V případě jednostranného rozhodnutí partnera o ukončení PACS musí nejprve tento partner oznámit své rozhodnutí druhému partnerovi, kopii tohoto oznámení pak zašle soudnímu úředníkovi, před kterým byl PACS uzavřen. Následně je zánik PACSu úředníkem zaregistrován a oznámen matričním úřadům k provedení zápisu zániku PACSu do rodných listů partnerů. PACS v tomto případě zaniká až uplynutím tříměsíční lhůty od doručení zrušovacího projevu vůle druhému partnerovi za podmínky, že na jejím základě soudní úředník dohodu o uzavření PACS vymazal z registru.

V souvislosti s touto možností o ukončení PACSu se objevily diskuze na téma zapuzení, které není přípustné ani v manželství. Otázkou bylo, zda nelze institut zapuzení touto formou obcházet. Rada v tomto případě rozhodla, že se o zapuzení nejedná, ačkoliv francouzští odborníci s tímto rozhodnutím zásadně nesouhlasí. Je však nutno poznamenat, že PACS je uzavírán jako kontrakt a nelze nutit někoho setrávat ve spojení, které by bylo časově neomezené a ze kterého by plynulo plnění, z něž by nebylo možné se vyvázat.

V případě zániku na základě dohody obou stran je postup stejný jako v případě změny PACS⁹⁵. Účinky zániku PACSu nastávají dnem zápisu do registru, vůči třetím osobám pak dnem zápisu v rodném listě. Vzhledem ke shodné vůli obou partnerů není stanovena výpovědní lhůta⁹⁶.

⁹⁵ Blíže viz kapitola 3.3.3 Vznik a uzavírání PACS, bod c) změna PACS

⁹⁶ Blíže ELISHER, D.: Alternativní formy soužití páru, PF UK 2005

b) Zánik smrtí jednoho z partnerů

Pokud jeden z partnerů zemře, PACS zaniká automaticky dnem jeho smrti. Po předložení úmrtního listu je provedena poznámka o zániku v dohodě o uzavření PACSu, ve vlastnickém rejstříku a následuje vyrozumění pozůstalého partnera a publikace.

c) Zánik sňatkem a /nebo uzavřením nového partnerství

Důvodem zániku PACSu je taktéž uzavření manželství a to jak mezi partnery navzájem, tak i pouze jednoho z nich. K zániku partnerství tedy dochází jednak, pokud současní partneři navzájem uzavřou manželství.

K zániku PACS dochází také, pokud se manželství rozhodne uzavřít pouze jeden ze současných partnerů. Ten, který se rozhodne uzavřít manželství, má povinnost tuto skutečnost oznámit svému bývalému partnerovi, se kterým uzavřel PACS. Tato skutečnost je následně matričním úřadem oznámena Tribunal d'instance, kde byl PACS uzavřen, následně zaregistrována a oznámena obou partnerům. K datu uzavření manželství pak zanikají právní účinky partnerství bez předchozích požadovaných formálních náležitostí. Conseil constitutionnel bylo potvrzeno, že právo uzavírat manželství je ústavním právem, proto není vyžadován jakýkoli souhlas nebo dohoda s bývalým partnerem k uzavření sňatku. Bývalému partnerovi je však přiznán nárok na náhradu škody v případě, že jeho partner uzavřel sňatek a on tak zůstal bez partnera.

Stejně následky má i uzavření nového PACSu jedním, popřípadě oběma partnery. Je zde však stanovena tříměsíční lhůta, jejíž uplynutí od podání žádosti jednoho z partnerů je nezbytné pro možnost uzavřít nový PACS.

d) Důsledky zániku PACSu

Dle čl. 517-7 Code civil je vyřešení důsledků zániku PACSu v první řadě na bývalých partnerech. Pokud by nedošlo k vzájemné dohodě, o majetkových následcích by rozhodoval soud, toto rozhodnutí soudu však nemá vliv na případnou náhradu škody.

PACS nemá vliv na osobní stav partnerů a proto ani po zániku PACSu se v oblasti osobnostních práv pro bývalé partnery nic nemění. Taktéž nedochází ke změnám v příjmení partnerů a to ani při vzniku ani po zániku PACSu.

4. Srovnání české a francouzské právní úpravy

Institut registrovaného partnerství v českém právním řádu a partnerství uzavřené na základě PACS ve francouzském právním řádu se liší již ve své podstatě, kdy registrované partnerství je statusovým svazkem měnícím osobní stav partnerů, zatímco partnerství vyplývající z PACSu je jakési soužití postavené na smluvním základě, v jehož důsledku nedochází ke změně v oblasti osobnostních práv partnerů. Jedná se však o úpravu stejného problému, tedy nemanželských svazků a proto může být srovnání právních úprav České republiky a Francie zajímavým z hlediska vypořádání se obou států s touto problematikou v minulosti, současnosti i co se týká dalšího vývoje.

a) Uzavírání partnerského svazku

Podstatný rozdíl je v určení, kdo může daných institutů využít. V České republice je registrované partnerství vyhrazeno výhradně homosexuálním párům⁹⁷. Oproti tomu francouzská úprava PACS je zpřístupněna párům bez ohledu na jejich pohlaví. PACS tak mohou uzavírat jak páry homosexuální, tak heterosexuální. Oproti předpokladu je PACS využíván ve větší míře heterosexuálními páry než homosexuálními⁹⁸. Jak již bylo řečeno výše, Francie v květnu tohoto roku udělala další významný krok k absolutnímu zrovnoprávnění heterosexuálních a homosexuálních párů přijetím zákona umožňujícího uzavřít manželství i párům stejného pohlaví. Ve Francii jsou tak momentálně všechny tři právem upravené formy soužití, tedy concubinage, Pacte civil de solidarité i manželství, přístupné jak heterosexuálním, tak i homosexuálním párům.

Podmínky uzavření registrovaného partnerství jsou dosažení minimálního věku (18 let), plná způsobilost k právním úkonům, souhlasný svobodný projev vůle a

⁹⁷ K 31.12.2011 bylo v ČR uzavřeno 1 288 registrovaných partnerství, z toho 839 mužských párů a 395 ženských párů, údaje Českého statistického úřadu.

⁹⁸ Při zavedení institutu PACS bylo uzavřeno v průměru 20 000 partnerství ročně, tento počet každý rok vzrůstal až na 205 000 uzavřených partnerství v roce 2010, statistika dostupná z http://www.ined.fr/fr/ressources_documentation/publications/pop_soc/

občanství České republiky. Pro uzavření PACS je nutné dosáhnout minimálního věku (18 let), dát souhlasný svobodný projev průjev a disponovat způsobilostí k právním úkonům (ne nutně plnou způsobilostí k právním úkonům).

Mezi překážky uzavření registrovaného partnerství řadíme nesplnění podmínek uzavření partnerství, příbuzenství v řadě přímé, sourozenecký poměr a dosud trvající dřívější partnerství nebo manželství. Ve francouzské úpravě znemožňuje uzavření PACSu nesplnění podmínek jeho uzavření, příbuzenství v řadě přímé, příbuzenství v řadě pobočné až do třetího stupně a dosud trvající dřívější partnerství nebo manželství.

V České republice je vzniklé registrované partnerství zapisováno do matriky – knihy registrovaného partnerství, s tím souvisí i změna rodinného stavu, která je zapsána do občanského průkazu partnerů. Oproti tomu PACS změnu osobního stavu nepřináší, uzavření PACS je soudním úředníkem zapsáno do tzv. registrace (speciální rejstřík) a následně oznámeno matričnímu úřadu k zapsání do acte de naissance (rodný list) partnerů.

b) Zánik partnerského svazku

Registrované partnerství zaniká úmrtím jednoho z partnerů, resp. jeho prohlášením za mrtvého nebo na základě rozhodnutí soudu. Oproti tomu zánik partnerství vzniklé na základě PACS je v zásadě pouze na vůli partnerů, to je dáno především smluvním základem tohoto svazku a odkazem na obecné smluvní právo. Mezi důvody zániku PACSu tedy řadíme sňatek jednoho nebo obou partnerů, jednostranné rozhodnutí některého z partnerů, dohodu obou partnerů a úmrtí partnera.

K právním následkům zániku registrovaného partnerství lze uvést možný vznik vyživovací povinnosti mezi partnery, v ostatních oblastech práva se zánik registrovaného partnerství projeví např. v trestním právu, kdy bývalí partneři již nejsou osobami blízkými, změny se týkají i nájmu bytu atd. Po zániku PACSu musí dojít

k vypořádání společného majetku, následky zániku PACS se pak projevují v dalších mnoha oblastech a to např. nájem bytu, možnost pokračování v podnikání zesnulého partnera atd.

c) Obsah partnerského svazku

Obsahem obou institutů jsou víceméně shodná práva a povinnosti partnerů. V české úpravě je tento obsah partnerského svazku jasně stanoven zákonem. Jedná se o vzájemná práva a povinnosti, která jsou stejná pro oba partnery. Náleží k nim společné rozhodování o záležitostech partnerství, vzájemné zastupování v běžných věcech a při přijímání běžných plnění, solidární ručení ohledně běžných záležitostí a vyživovací povinnost. Ve francouzské úpravě mohou partneři nad zákonný základ práv a povinností smluvně upravit další práva a povinnosti a v průběhu svazku trvajících na základě PACS tyto práva a povinnosti také měnit. Zákonné minimum práv a povinností tvoří povinnost společného života, podpory, materiální pomoci a solidární ručení ohledně běžných záležitostí partnerství.

d) Majetkové vztahy partnerů

V oblasti majetkových vztahů je v české i francouzské úpravě primárně zákonem stanoveno, že vznik partnerství nezakládá majetkové společenství partnerů. Zákonné úpravy tedy shodně preferují režim odděleného nabývání majetku mezi partnery. To však nebrání ani v jednom případě dohodě partnerů, kteří si majetkové poměry mohou smluvně upravit jinak. V české úpravě pak nabytí věci ze společných prostředků znamená vznik podílového spoluvlastnictví se stejnými podíly obou partnerů (smluvně se lze dohodnout jinak). Ve francouzské úpravě je možno na rozdíl od české úpravy smluvně sjednat vytvoření majetkového společenství. V české právní úpravě se jakékoli dohody partnerů o úpravě majetkových poměrů musí pohybovat v rámci ustanovení občanského práva o vlastnictví a spoluvlastnictví.

e) Nájem bytu partnery

Nájem bytu mezi partnery je v českém i francouzské právu shodně upraven tak, že nevzniká společný nájem bytu.

V české úpravě partnerovi, která nemá nájemní smlouvu, vznikne právo užívat byt. V případě úmrtí partnera-nájemce přechází nájem na pozůstalého partnera. V případě zániku partnerství rozhodnutím soudu zaniká právo druhého partnera užívat byt.

Ve francouzské úpravě je přiznáno pozůstalému partnerovi v případě úmrtí jednoho z partnerů právo po dobu 1 roku bezplatně užívat prostory, které dosud sloužily k jejich společnému bydlení a jichž byly bývalí partneři vlastníky. Pokud byli partneři pouze nájemníky, pozůstalému partnerovi se náklady na nájem po tuto dobu jednoho uhrazují z pozůstalosti. Opuštěním společného bydlení případně úmrtím jednoho z partnerů nájem přechází na druhého partnera.

5. Závěr

V této práci jsem se pokusila o komparaci právní úpravy spolužití dvou osob mimo manželství v české a francouzské právní úpravě. Důraz byl kladen především na registrované partnerství a jeho obdobu ve francouzském právním řádu, tedy partnerství založené na základě Pacte civile de solidarité. Toto téma je samozřejmě velmi rozsáhlé a zasahuje do mnoha dalších oblastí práva, než jen do samotného rodinného práva. Tato práce tedy nemá a snad ani nemůže mít za cíl podat komplexní analýzu věci. Soustředila jsem se tedy zejména na základní, popřípadě nějakým způsobem zajímavé situace v obou právních úpravách.

V diplomové práci se věnuji krátkému exkurzu do historie samotné i do historie právních úprav v České republice a ve Francii týkající se daného problému, aby bylo lépe znatelné, jak zásadní krok představuje pro homosexuální menšinu, přijetí zákonné úpravy jejich soužití. Od dob, kdy byl homosexuální vztah považován za zločin, již uplynulo mnoho let, nicméně postavení homosexuálů je stále složité i v dnešní době, kdy se ve všech oblastech plně prosazuje zásada rovného zacházení a zákazu diskriminace. Na evropské úrovni je zakotven zákaz diskriminace z důvodu sexuální orientace v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a svobod. Jednotlivé státy se pak s úpravou této problematiky vypořádaly po svém. Ve Francii i České republice pokusy o právní zakotvení homosexuálních párů trvaly několik let, což pouze dosvědčuje, jak je toto téma citlivé a není snadné najít shodu.

V české republice byla shoda zákonodárců nalezena v roce 2006, kdy byl přijat zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. V té době již byla zakotvena právní úprava spolužití párů mimo manželství v mnoha evropských zemích. Česká republika se tak mohla inspirovat a vyvarovat chyb předchůdců. Přijetí ZoRP zcela jistě považuji za pozitivní krok. K provedení a kvalitě zákona se z mé strany však najdou i výhrady. Dle mého názoru je k politování, že oproti původnímu záměru nedošlo k zařazení registrovaného (v terminologii NOZ zapisovaného) partnerství do nového občanského zákoníku (publikován ve Sbírce zákonů pod číslem 89/2012 Sb.), veškeré záležitosti týkající se statusu osob by se tak přehledně nacházely uceleně v jednom kodexu a

úprava manželství a registrovaného partnerství by se nacházela na stejné formální úrovni. Poslední věc, kterou si dovolím české právní úpravě vytknout, je právní neupravení soužití osob mimo manželství a registrované partnerství. Český právní řád sice uznává toto soužití pod pojmy druh a družka, nicméně přímo pozitivním právem nijak upraveno není. Je zřejmé, že v dnešní době ne každý pár chce vstoupit do manželství, ať už důvodu časové i finanční náročnosti případného rozvodu, popřípadě je důvodem pouhý fakt, že dvojice mezi sebou nechce vytvořit tak silné pouto. Na druhé straně je ale spolužití dvou osob jedním ze základních aspektů společnosti. A proto by dle mého názoru právní úprava institutu obdobnému francouzskému concubinage nebyla vůbec nadbytečná. Páry by tak dostaly možnost výběru, do jaké míry a jak silně chtějí upravit svůj vztah a vzájemná práva a povinnosti z tohoto vztahu vyplývající. Zároveň by předešlo se tak některým problémům spojených s nijak právně neupraveným spolužitím dvou osob, např. vzhledem ke společným dětem, některým majetkovým poměrům, atd.

Francie na rozdíl od České republiky pojala partnerství osob vzniklého na základě Pacte civile de solidarité jako svazek vzniklý na smluvním základě, což vyplývá již ze samotného názvu. Nenese s sebou tedy změnu osobního stavu jako v případě české právní úpravy. Zákon o PACS byl přijat v roce 1999 po četných předchozích neúspěšných pokusech. Tento zákon zpřístupnil párům bez ohledu na jejich pohlaví kromě institutu PACS, rovnou i institut concubinage, který byl dříve určen pouze párům opačného pohlaví. Institut concubinage je jakousi nejvolnější právem upravenou formou svazku a já osobně ho považuji za platnou součást právního řádu. PACS lze považovat za model soužití stojící na hranici mezi smlouvou o úpravě majetkových vztahů partnerů a svazku obdobnému manželství. V PACS jsou stanovena určitá práva a povinnosti pro partnery, oproti tomu ale stojí možnost tento svazek kdykoli snadno ukončit a to i jednostranným projevem vůle jednoho z partnerů. Po 14 letech účinnosti tohoto zákona však Francie udělala v oblasti soužití homosexuálních párů mnohem zásadnější krok, když přijala zákon umožňující uzavřít manželství i homosexuálními páry. S tím souvisí také možnost využití adopce dětí pro homosexuální páry. Francie se tedy zásady rovnosti držela opravdu doslovně a momentálně jsou tak všechny právem upravené formy soužití páru – concubinage, PACS, manželství – zpřístupněny

všem bez rozdílu jak párům heterosexuálním i homosexuálním. Bude jistě zajímavé sledovat, jak se situace dále vyvine, protože i samotný proces schvalování zákona umožňujícího vstoupit do manželství homosexuálním párům provázely četné protesty a neustaly ani do dnešních dní. Já osobně s tímto krokem také nesouhlasím a to především z důvodu, že pár složený z osob stejného pohlaví již z podstaty věci nemůže nikdy přirozenou cestou naplnit základní účel manželství, a sice založení rodiny, tedy zplození dětí a jejich výchova. Je jistě dobře, že i homosexuální páry mají možnost nějakým způsobem stvrdit formálně svůj svazek, nicméně dle mého názoru by tato možnost měla zůstat v rámci registrovaného partnerství v české právní úpravě, resp. concubinage a PACS ve francouzské právní úpravě. Otázka manželství párů stejného pohlaví však nebyla hlavním těžištěm mé diplomové práce, ale na druhou stranu nebylo zcela možné ji opomenout.

Cílem této diplomové práce nebylo jednoznačné určení, která právní úprava se s problémem soužití homosexuálních párů vypořádala lépe. Samozřejmě to ani takto jednoznačně říci nelze. Na závěr nezbývá než konstatovat, že jak francouzská, tak i česká právní úprava mají svá specifika a stejně tak i prostor zdokonalení a doufat, že tento prostor bude v budoucnu využit.

Seznam zkratek

CUC – Contrat d'union civile

CVS – Contrat de vie sociale

CUS – Contrat d'union sociale

CUCS – Contrat d'union civile et sociale

ESLP – Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku

NOZ – nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.

JAF – Juge aux affaires familiales

PIC – Pacte d'intérêt commun

Rada - Conseil constitutionnel, Ústavní rada Francie

PACS – Pacte civil de solidarité, Pakt solidarity

ZoR – zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

ZoRP – zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Seznam použité literatury a zdrojů

Knihy

BRZEK, A.: Sexuologie pro právníky, Karolinum Praha, 1999

CORNU, G.: Droit civil. La famille, 9e édition, Montchrestien, Paris, 2006

ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Linde 2001, Praha

ELISHER, D.: Alternativní formy soužití páru, PF UK, 2005

ELISHER, D.: Je libo PACS? In: Pocta Martě Knappové k 80. Narozeninám, ASPI, Praha, 2005

FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J.: Rozvody, rozchody a zánik registrovaného partnerství, 2. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010

HAAS, T.: Cui bono? In: Registrace partnerství: pokrok nebo nezodpovědné riziko?, CEP (centrum pro ekonomiku a politiku), Praha, 2006

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z.: České rodinné právo, Masarykova univerzita, Doplněk, Brno, 2006

HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o rodině a zákon o registrovaném partnerství, C.H.BECK, Praha, 2000

CHODĚRA, O.: Partnerství, manželství a paragrafy, GRADA Publishing, Praha, 2002

Jurifiche: Droit de la Famille, Beauvais, 2008

KUŽÍLEK, O.: Chybná logika zákona o registrovaném partnerství, In: Registrace partnerství: pokrok nebo nezodpovědné riziko?, CEP (centrum pro ekonomiku a politiku), Praha, 2006

Meritum Občanské právo. 2., aktualizované a doplněné vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha, 2012

PETŘÍK, T.: Registrace partnerství není liberalizační, In: Registrace partnerství: pokrok nebo nezodpovědné riziko?, CEP (centrum pro ekonomiku a politiku), Praha, 2006

PLECITÝ, V., SKŘEJPEK, M., SALAČ, J., a kol.: Základy rodinného práva, Aleš Čeněk, Plzeň, 2009

RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M.: Občanské právo hmotné, svazek III, díl čtvrtý – rodinné právo, 5. jubilejní, aktualizované vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha, 2009

RUBBELIN-DEVICHI, J.: Droit de la famille (oeuvre collective rédigée sous la direction de Jacquelin Rubbelin-Devichi), Dalloz, Paris, 2001

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2012

Odborné články

BAILLY, E., RAULT, W.: Les pascés en couple homosexuel sont-ils différents de mariés ou non?, Population et sociétés, 2013, n° 497

COIFFARD, D.: Le partenaire survivant, Actualité juridique famille, Dossier PACS: derniers textes, Dalloz, Paris, 2007

DELECRAZ, Y.: Le nouveau régime des biens dans le PACS, Actualité juridique famille, Dossier PACS: derniers textes, Dalloz, Paris, 2007

ELISHER, D.: Nová právní úprava ve Francii, Právní fórum, 2005, č. 7

ELISHER, D.: Univerzální registrované partnerství aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití, Právní fórum, 2006, č. 5

FULCHIRON, H.: Le nouveau PACS est arové!, Répertoire du notariat Defrénois, Paris, 2006

HOLUB, M.: Registrované partnerství? Ani ryba ani rak, Právní rozhledy, 2006, č. 9

HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o registrovaném partnerství, Bulletin advokacie, 2007, č. 2

KLEGA, L.: Manželem i registrovaným partnerem zároveň?, Bulletin advokacie, 2007, č. 10

KOVÁŘOVÁ, D.: Právní úprava registrovaného partnerství, Právo a rodina, 2006, č. 7

MARTYKÁNOVÁ, D.: Registrované partnerství – krok do Evropy?, Právní rozhledy, 2006, č. 18

MELICHAROVÁ, D.: Registrované partnerství osob téhož pohlaví, Zdravotnické právo, 2004, č. 4

RUBBELON-DEVICHI, J.: L'adoption et le couple homosexuel, JCP – La Semaine Juridique – Édition Générale, n°1, leden 2002

SIMMLER, P., HILT, P.: Le nouveau visage du PACS: Un quasi mariage, JCP – La Semaine Juridique – Édition Générale, n° 30, červenec 2006

ZUKLÍNOVÁ, M.: Otázky nad jinými soužitími z pohledu rodinného práva, Právní rozhledy, 1999, č. 6

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Zákon č. 198/2009 Sb. antidiskriminační zákon

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

Code civil

LOI n° 99-944 du 15 novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité

LOI n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe

Elektronické zdroje

<http://www.ined.fr/> - národní institut demografický studií, poskytující články a demografické informace

<http://www.justice.gouv.fr/> - stránky francouzského ministerstva spravedlnosti

<http://www.legifrance.gouv.fr/> - stránky spravované Generálním sekretariátem vlády umožňující přístup k právním předpisům Francouzské republiky

<http://www.france.qrd.org/staff/glb.html> - stránky spravované Association Gais & Lesbiennes Branché, poskytují přehled o historii právních úprav soužití nesezdaného a párů stejného pohlaví, statistiky, výzkumy

<http://www.aides.org/> - stránky asociace za boj proti AIDS a HIV

<http://www.assemblee-nationale.fr/> - stránky dolní komory francouzského parlamentu

<http://gay.iniciativa.cz/www/index.php> - stránky gay iniciativy v České republice

<http://cvvm.soc.cas.cz/> - stránky Centra pro výzkum veřejného mínění

<http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx> - portál ministerstva spravedlnosti České republiky

<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw> - stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Summary

In this thesis I tried to compare the regulation of cohabitation of two people outside of marriage in Czech and French legislation. Emphasis was put on registered partnership and its equivalent in French law, a partnership based on the Pacte Civile de Solidarité. This topic is obviously very large and besides the family law extends to many other areas of law. Therefore I concentrated on the basics with an addition of few particular situations in both jurisdictions.

The thesis is divided into three parts.

The first part is devoted to Czech legislation. It starts with the introduction into the historical circumstances, continues with the history of registered partnership legislation and then discusses the terms of creation and dissolution of a registered partnership. The mutual rights and obligations of registered partners resulting from this partnership are also mentioned in this part.

The second part deals with French legislation and partnerships formed under the Pacte Civile de Solidarité. Similarly to the previous section, history is discussed at first, followed by current legislation.

The third and final part focuses on the comparison of Czech and French legislation on cohabitation of two people outside the marriage.

Abstrakt

Obsahem této diplomové práce je právní úprava soužití dvou osob mimo manželství. Klade tedy důraz na úpravu registrovaného partnerství v českém právním řádu a jeho obdobu právním řádu francouzském - Pacte civile de solidarité. Práce popisuje historický vývoj i současnou právní úpravu dané problematiky, dále se zabývá podmínkami vzniku partnerství, práv a povinností z tohoto partnerství vyplývajících a okolnostmi zániku partnerství a to jak v české, tak i ve francouzské právní úpravě. Závěr práce je věnován srovnání české a francouzské právní úpravy v oblasti soužití dvou osob mimo manželství.

Abstract

The topic of this thesis is the legislation of cohabitation outside of marriage. The thesis focuses on the treatment of registered partnership in the Czech legal system and its equivalent in the French legal system - Pacte Civile de Solidarité. The thesis describes the historical development and current legal regulation of this issue, discussing the terms of formation of the partnership, the rights and obligations arising from this partnership and circumstances of termination of the partnerships in both Czech and French legislation. In the conclusion, both legislations are compared.

Klíčová slova / Keywords

Extramarital unions (a comparative study of the Czech Republic and France)

registrované partnerství / registered partnership

manželství / marriage

concubinage / cohabitation

Pacte civil de solidarité / civil pact of solidarity

mariage homosexuel / same-sex marriage